

Светлана Калинова - съдия от Върховен касационен съд:

„Наследяване по закон и завещание с наличие на международен елемент. Приложимо право. Съотношение между регламент 650/2012г. и други източници на българското международно частно право. Съдебна практика по определяне на приложимо право към наследствени правоотношения с международен елемент“

1.Общи положения

Кое право е приложимо към наследяването по закон и завещание с международен елемент, се определя според правилата на международното частно право, действащи към момента на откриване на съответното наследство.

До влизане на КМЧП в сила приложение намираха правилата на българското международно частно право. Доколкото в ЗН липсва разпоредба, уреждаща приложимото право при наследяване по закон при наследяване с международен елемент, съдебната практика приема, че когато наследството включва недвижими имоти, кои лица имат качеството „наследници по закон“ на починалия собственик се определя от правото на държавата по местонахождението на недвижимия имот /в този смисъл съображения се съдържат в

определение № 479 от 17.04.2013 г. по гр. д. № 1223/2012 г. на Върховен касационен съд, Трето ГО и посочените в него съдебни актове, вкл. р. по гр.д. №515/12 г. на второ г.о., както и решение № 498 от 24.08.2009г. по гр.д. № 1331/2008г. на I г.о. на ВКС/. В определение №22/20.01.2020г. по гр.д.№2251/2019г. на Първо ГО на ВКС, разсъждавайки по въпроса са приложимото право към наследяването с оглед момента на откриване на наследството /30.04.1967г./ тричленният състав приема следното: По делото е изяснено, че към момента на откриване на наследството на Д. Я. - 30.04.1967 г., липсва многостранен международен договор, по който Република България да е страна, както и двустранен договор с О. кралство Великобритания или с Република Южна А. за уреждане на наследствените правоотношения с международен елемент. И в действащото ни към посочения момент законодателство липсват правила, които уреждат приложимия закон за наследственоправните отношения с

международен елемент. Същевременно обаче в сила у нас е бил общоприетият в международното частно право принцип, съгласно който вещните права се уреждат според закона по местонахождението на вещите - *lex rei sitae* /принцип, закрепен в приетия през 2005 г. КМЧП в чл. 89, ал. 2/. Това правно положение е било възприето в теорията /Вл. К., "Международно частно право на НР България", 1976, стр. 399/ и в съдебната практика /цитираното от въззивния съд ТР № 65/17.07.1989 г. по г. д. № 66/89 г. на ОСГК - това, че тълкувателният акт е приет при друго общественно-икономическо устройство на страната и е посветен на друг въпрос: дали чужда държава може да придобие по завещание собствеността върху недвижими имоти, които се намират в нашата страна, не отнема качеството му на съдебна практика, приложима към наследствените правоотношения с международен елемент, осъществени в съответния период/. Ето защо приложимо към наследяването с международен елемент на недвижими имоти, находящи се на територията на Република България, е българското право.

Това правило се прилага по отношение на наследства, открити преди влизане на КМЧП в сила.

По отношение на формата на завещанията, съставени преди влизане на КМЧП в сила в практиката си ВКС приема следното:

В решение №41/22.03.2013 по гр.д. №515/12 г. на Второ ГО, по чл.290 ГПК по въпроса за приложимия закон относно действителността на завещание, съставено в чужбина, преди приемане на КМЧП и имащо за предмет недвижими имоти в страната е прието следното: „До приемането на Кодекса на международното частно право през

2005г. в българското законодателство липсва нормативна уредба на наследствените отношения с международен елемент. Въпросите относно приложимия закон за формата на завещанието се решават в международното частно право при спазването на един основен принцип - *favor testamenti*. Този принцип има характер на обичайна норма на международното частно право е намерил израз в Хагската конвенция за съгласуването на закони в материята относно формата на завещателните разпоредения от 1961г. Конвенцията представлява уеднаквен закон за МЧП и на практика се прилага и от държави, които не са страни по нея /като България/. Съгласно чл.1 от Конвенцията завещателното разпоредение е действително по отношение на формата, ако отговаря на закона: 1/ по мястото, където е съставено /*lex loci actus*/; 2/ по гражданството на завещателя към момента на съставяне на завещанието или към момента на смъртта му /*lex patriae*/; 3/ по местожителството на завещателя към момента на извършване на завещанието или на смъртта му /*lex domicilii*/; 4/ по местонахождението на недвижимия имот, включен в завещанието /*lex rei sitae*/. Посочените правила не са изрично уредени в българското законодателство до приемане на КМЧП, но те имат характер на правен обичай и са приемани както в правната теория /виж Т. Т. „Международни семейни и наследствени отношения“, Университетско издателство, 1994г., стр.331 и сл./, така и в съдебната практика. Тяхното прилагане отговаря на тенденциите на съвременния динамичен живот и на развитието на международното частно право в

останалите европейски държави. Красноречив израз на приемането на тези правила е фактът, че при кодифицирането на материята те са възприети от българския законодател като законови разпоредби - чл. 90, ал.2 КМЧП. В обобщение следва да се приеме, че завещание, съставено в чужбина, преди приемането на КМЧП, е действително по форма, ако отговаря на изискванията на някой от посочените закони: законът по местосъставянето на завещанието, отечествения закон на завещателя, законът по обичайното местопребиваване/местожителство/ на завещателя или законът по местонахождението на недвижимия имот". В решение по гр.д. №829/09 г. на четвърто г.о., постановено по въпрос за формата на упълномощаването за сделка с недв. имот, извършено в чужбина от чужд нотариус пък е посочено, че: „Овластителната сделка за учредяване, променяне или прекратяване на права върху имот в България може да бъде извършена в чужбина според изискванията за форма на българския закон. Формата обаче ще бъде спазена и ако са съобразени само изискванията за такова овластяване в държавата, в която е извършена овластителната сделка" - според алтернативите на чл.61 КМЧП.

Ако между Република България и държавата, чийто гражданин е починалия, има сключен договор за правна помощ, който урежда въпросите, свързани с наследяването, прилагат се правилата на договора за правна помощ.

По отношение на приложимото към наследяването право в договорите за правна помощ е възприет различен подход.

В договорите с Виетнам, Монголия, СССР /сега Руската федерация/ е избран разделният статут

- наследяването се урежда от правото на договарящата страна, чийто гражданин е бил наследодателят към момента на своята смърт при наследяване на движимо имущество и от правото на държавата по местонахождение на имуществото при наследяване на недвижими имоти.

В договорите с Корея, Куба и Югославия е избран единният статут за определяне на приложимото право - правото на наследяване се определя от законодателството на договарящата държава, чийто гражданин е бил наследодателят към момента на своята смърт.

Договори за правна помощ, които съдържат уредба на ПО, свързани с наследяването са:

-Договор за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела между НРБ и Социалистическа република Виетнам /ДВ.бр.69/04.09.1987г./;

-Договор за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела между НРБ и Куба, обн.ДВ.бр.85/31.10.1980г.;

-Договор между НРБ и Социалистическа народна либийска арабска джамахирия, обн.ДВ.бр.65/20.08.1985г.;

-Договор между НРБ и Монголската народна република за оказване на взаимна правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела, обн.ДВ.бр.88/14.11.1969г.;

-Договор между НРБ и СССР, обн.Дв.бр.12 от 10.02.1976г. С част от новите държави има сключени нови договори.

-Договор между НРБ и СФРЮ за взаимна помощ, обн.ДВ.бр.16 от 22.02.1957г. Приема се, че договорът запазва действието си с правопримениците Сърбия и Черна гора.

-Договор за съдебна и правна помощ по гражданските, търговски, семейни и наказателни дела между НРБ и Алжирската Демократична и Народна република, обн.ДВ.бр.27 от 05.04.1985г. Този договор съдържа уредба на наследствените ПО с международен елемент, но не урежда ПО, свързани с наследяване по завещание /завещателна дееспособност, форма, обявяване на завещанието/.

България има сключени договори за правна помощ и с държави, които към настоящия момент са членове на ЕС. Правилата на тези договори следва да бъдат взети предвид за наследства, открити преди влизане в сила на Регламент 650/2012:

- Договор между НРБ и ГДР за правно сътрудничество по граждански, семейни и наказателни дела, обн.Дв.бр.92/20.11.1979г. След

обединението на ГДР и ФРГ се приема, че договорът загубва своето действие и се прилага само за ПО , възникнали преди обединението;

- Договор между НРБ и Полската народна република, обн.ДВ.бр.37 от 10.05.1963г.;

-Договор между НРБ и Румънската народна република за правна помощ по граждански, семейни и наказателни дела, обн.Дв.бр.18 от 01.03.1960г.;

-Договор между НРБ и Унгарската НР, обн.ДВ.бр.29 от 11.04.1967г.;

-Договор между НРБ и ЧССР за правна помощ и уреждане на отношенията по граждански, семейни и наказателни дела, обн.ДВ.бр.20 от 14.03.1978г. Приема се, че този договор запазва действието си с правоприемниците Чехия и Словакия.

Българското законодателство обаче установява специални правила по отношение на някои видове имущества и съвкупности, които следва да намерят

приложение независимо от горепосочените. ЗС установява забрана чужда държава да придобива право на собственост върху недвижими имоти, находящи се в Република България по наследство. Специално също така е и правилото на чл.9а ЗН, съгласно което когато към открито наследство се възстановява собственост върху имоти, одържавени или включени в ТКЗС или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации, наследниците на последващ съпруг не наследяват, ако той е починал преди възстановяване на собствеността и от брака му с наследодателя няма родени или осиновени деца.

В договорите за правна помощ не е предвидена възможност наследодателят да избере сам приложимото към наследяването му право.

В договорите за правна помощ, сключени от България, е налице стълкновителна уредба на международната компетентност при наследствените ПО с международен елемент. В тях е предвидено, че „по делата за наследяване на движимо имущество компетентни са органите на правосъдието на договарящата страна, чийто гражданин е бил наследодателят в момента на смъртта си, докато относно недвижими имоти компетентни са органите на правосъдието на договарящата държава, на чиято територия се намират тези имоти. Ако цялото движимо имущество, останало след смъртта на гражданин на една от договарящите държави, се намира на територията на другата договаряща държава, по молба на наследника и със съгласието на всички наследници, ако са повече от един, производството по делото за наследство се разглежда от органа на правосъдието на тази

договаряща държава. Тези разпоредби се прилагат съответно и при спорове, възникнали във връзка с наследяване“. В този смисъл чл.36 ДПП с Виетнам, чл.36 ДПП с Куба, чл.34 ДПП с Монголия, чл.37 ДПП с Полша, чл.38 ДПП с Румъния, чл.35 ДПП СССР, чл.34 ДПП с Унгария, чл.50 ДПП с Чехословакия.

В ДПП с бивша Югославия е уредена международната компетентност в хипотеза, когато се иска възстановяване на запазената част, нарушена със завещания. Когато става въпрос за недвижими имоти, компетентен е съдът на договарящата държава, на чиято територия се намират имотите /чл.23/, докато при движимите вещи договорът предоставя юрисдикция на съда на отечествената държава на наследодателя, като същевременно не се изключва компетентността на съда на другата държава. Последната е налице при условие, че не е предвидено друго в последващи разпоредби на договора.

ДПП с бивша Югославия/чл.33/ и Чехословакия /чл.59, ал.5/, съдържат разпоредби, свързани с квалификацията относно това дали дадено имущество е движимо или недвижимо. Предвидено е тя да се извършва по законодателството на договарящата страна, на територията на която се намира имуществото.

По отношение на изготвянето, заверяването и съхраняването на завещание уредбата на правомощията на консулските длъжностни лица се съдържа в почти всички консулски конвенции, сключени от България. Посочено е кое консулско длъжностно лице има право да изготвя, заверява и съхранява завещания и други документи, удостоверяващи едностранни правни сделки на граждани на изпращащата държава. Субекти на

правомощията, свързани със съставяне, заверка и съхраняване на завещания са консулските длъжностни лица, но според някои конвенции това са само консулите /КК с Куба, Монголия, Полша и бивша Югославия/.

Текстовете на КК установяват две хипотези, свързани със задължение на органите на приемащата държава да уведомят консулството на изпращащата държава:

-задължение за уведомяване за смъртта на гражданин на изпращащата държава на територията на приемащата, за това дали той е оставил завещание, както и кои са наследниците по закон и заветниците.

-задължение за уведомяване за откриване на наследство в приемащата държава, когато наследник или заветник е гражданин на изпращащата държава.

Някои конвенции установяват задължение на местните органи за уведомяване на консулството на изпращащата държава, когато са получили информация, че починалият /гражданин на изпращащата държава/ е оставил наследство на територията на трета страна.

В единични случаи /чл.20, ал.4 КК с Австрия/ във връзка с горните хипотези се предвижда право на консулското длъжностно лице да вземе участие при описването на наследственото имущество и да влиза във връзка с компетентните органи на приемащата държава за запазване на вещите от наследствената маса и извършване на други действия по отношение на тях, вкл. продажба при необходимост.

*2. Определяне на
приложимото право по
правилата на КМЧП*

КМЧП търси връзката на правоотношението с приложимото право. Изрично се въвежда принципа на най-тясната връзка като основен за материята /чл.2, ал.1 КМЧП, съгласно който частноправните отношения с международен елемент се уреждат от правото на държавата, с който то се намира в най-тясна връзка/. Въпреки заявяването на този принцип обаче кодексът запазва някои твърди формули за привързване в редица области.

Кодексът влиза в сила на 17.05.2005г.

Следва да се има предвид, че съгласно чл.3, ал.1 КМЧП разпоредбите на този кодекс не засягат уредбата на частноправни отношения с международен елемент, установена в международен договор или в друг международен акт, в сила за Република България. Следователно правилата на КМЧП намират приложение само по отношение на държави, които не са членки на ЕС и с които Република България няма сключени договори за правна помощ, както беше посочено по-горе.

Установените в КМЧП правила за определяне на приложимото към наследяването право се основават на принципа на разделност с оглед характера на притежаваното от наследодателя имущество - чл.89 КМЧП. По отношение на движимите вещи приложение намира правото на държавата, в която наследодателят е имал обичайното си местопребиваване към момента на своята смърт, а по отношение на недвижимите вещи -

правото на държавата, на чиято територия се намират. По отношение на движимите вещи обаче ако наследодателят към момента на смъртта си е имал обичайно местопребиваване в чужбина, приложение ще намери чуждото право само ако стълкновителните норми на правото на съответната държава не предвиждат препращане към българското право, напр. правото на Италия.

Разпоредбите на КМЧП предвиждат възможност наследодателят да избере като приложимо право за наследяване на неговото имущество в цялост отечественото си право към момента на избора /чл.89, ал.2, 4 и 5 КМЧП/. Т.е. според правилата на КМЧП е допустимо наследодателят да избере само правото на държавата, чийто гражданин е той. Условието за действителност на избора, така и на отмяната, се уреждат от избраното право. Уредбата гарантира запазената част на наследниците, ако такава се предвижда от обективно приложимото право.

По отношение на избора на приложимо право в решение №150/14.07.2016г. по гр.д.№ 6280 / 2015 г. на Първо ГО на ВКС е прието следното: „Страните са наследници-съпруга и две деца на общия наследодател Валентин Викторов Заднепровски- германски гражданин, а производството е за делба на останалите в наследство и намиращи се в България недвижими имоти- два апартамента и гараж в гр. Варна. Наследодателят е оставил завещание в полза на съпругата си Николина Заднепровска и сина Кристофър Заднепровски, направено под формата на уреденото в германското наследствено право и непознато по

нашето право т.н. "съвместно завещание" по § 2265 и сл. от Германския граждански законник. Въззивният съд е приел, че със съставянето на това завещание наследодателят е избрал наследяването на неговото имущество в цялост да стане по германското право, поради което и зачел последиците му, с изключение на това, че се накърнява запазената част на ищцата Кристияна Заднепровска, поради което и съгласно разпоредбата на чл. 89, ал.5 КМЧП във вр.с чл.30 ЗН намалил завещанието с $\frac{1}{4}$ ид.ч. При тези данни делбата е допусната при дялове $\frac{1}{8}$, респ. $\frac{1}{4}$ ид.ч. за Кристияна Заднепровска и $\frac{7}{8}$, респ. $\frac{3}{4}$ ид.ч. за Николина Заднепровска. Кристофър Заднепровски, който е последващ- след смъртта на майка си, наследник, не участва в делбата. Според КМЧП наследяването на недвижимите имоти се урежда от правото на държавата, в която те се намират. Наследодателят обаче, ако е гражданин на друга държава, може да избере приложимо право относно наследяването да бъде неговият отечествен закон.

Съгласно чл.89, ал.4, пр.2-ро КМЧП изборът на приложимото право трябва да бъде направен във формата на завещателно разпореждане. В доктрината се поддържа, че изборът трябва да бъде изричен и че препащането към формата на завещателното разпореждане има за цел да посочени единствено формата на действителност на избора и че не е задължително това изявление да се съчетава с изготвяне на завещание. В този смисъл Е.Матеева- Германското наследствено право, Фенея, 2012, стр. 305, а според В.Станчева - Минчева- Коментар на КМЧП- Сиби, 2010, с. 296, както и в статията Приложимо право при

наследяването според КМЧП- Сп. Съвременно право, 2/ 2008г. стр. 57 мълчалив избор на приложимо право при наследствените отношения не е допустим Според С.Йордански- сп. Правна мисъл, 3/2009г. не е необходимо завещанието да съдържа и други разпореждания, а е достатъчно / а според други автори- задължително/ то да включва или да съдържа единствено клауза за избор на приложимо право. Според същия автор- Наследяване по завещание в международното частно право- Сиела, 2012, стр.284 изборът трябва да бъде изричен и да се извърши посредством завещание.

Въззивният съд е приел, че с факта на изготвяне на завещанието наследодателят е направил избор приложимото право да бъде по неговия отечествен закон- т.е. по германското право, тъй като е бил германски гражданин. Прието е, че това е форма на мълчаливо определяне на приложимото право, която е допустима по смисъла на чл.89, ал.4, пр.2-ро КМЧП.

Съставът на Върховния касационен съд е приел, че в посочената част решението на въззивния съд е правилно и следва да се сподели. Изложени са съображения, че изборът на приложимо право представлява едностранно изявление на наследодателя и е израз на автономия на волята му, като изискването да е направен изрично е въведено с оглед да се създаде яснота и предварително да се организира наследяването, а нормата е в интерес както на наследодателя, така на неговите наследници и всички заинтересовани лица. Същевременно с избора, който е ограничен само до отечественото право на наследодателя, се държи сметка, че то е в най-тясна връзка с личността на наследодателя, който в случая освен че е германски

гражданин, но и постоянното му местоживееене, както и на семейството му, е в Германия. Следва да се сподели разбирането, че с изготвяне на завещание, познато само по германското право, и тъй като завещанието е универсално, наследодателят е изразил волята си приложимото право за уреждане на неговото наследство в цялост да бъде германското право и с това е направил валиден откъм формата избор по смисъла на чл.89, ал.4, пр.2-ро КМЧП. Аргумент в подкрепа на това становище е начинът, по който въпросът е уреден в Регламент (ЕС) № 650/2012, който с оглед смъртта на наследодателя през 2012 г. не се прилага директно за случая, но може да служи като указание за практиката в каква насока се развива разбирането за формата на избор на приложимо право и че освен изрично, е допустима и друга форма на избора. Така в чл. 22 , ал.2 от регламента се приема, че са възможни няколко форми за избор на приложимо право, а именно като изборът се направи изрично, или като е виден от условията на направеното завещание. В т.39 от Преамбюла към регламента се пояснява, че изборът би могъл да се счита за направен когато в акта на разпореждане починалият се е позовал на конкретни разпоредби от правото на държавата, чийто гражданин е или когато по друг начин е посочил това право. С оглед на данните по делото следва да се приеме, че е изготвено завещание, което по вид, форма и съдържание е уредено от германското право, а това е съвместното завещание по § 2265 ГГК, съчетано със завещанието чрез последващо наследяване- Nacherbfolge, уредено в § 2100 и сл. от ГГК, при което наследодателят е обявил за свой

наследник съпругата си, а за заместващ наследник сина си Кристофър, който остава единствен наследник и ако съпругата почине преди наследодателя. Това завещание намира широко приложение в Германия и затова следва да се приеме, че използването му е начин от страна на наследодателя да изрази избора си за приложимо право, а именно неговото отечествено право. Действителността на избора се потвърждава и от обстоятелството, че се касае за едно универсално завещание, с което се решават въпросите на наследството в неговата цялост, което е и една от целите на предвидената възможност за избор.

В съответствие с изложеното се прието, че въззивният съд по-нататък в разсъжденията си правилно е приложил и разпоредбата на чл. 89, ал.5 КМЧП, която ограничава избора в случаите, когато чрез завещанието се засяга запазената част на наследниците, на които както отечественото право на наследодателя, така и нашият ЗН признават правото на такава запазена част. Освен това националният закон дава по-ефикасна защита на наследника със запазена част, тъй като възстановяването ѝ става като идеална част от завещания имот, докато германското право, макар и да признава правото на запазена част, допуска възстановяването ѝ да стане само парично, а обезщетението е равно на половината от стойността на законната част на наследника- вж. Е. Матеева, цит. съч., стр.331. Идеята за закрила на наследниците със запазена част, които се обезнаследяват чрез завещанието, е залегнала и в Регламент № 650/ 2012 - вж.напр.т.38 и 50 от преамбюла към регламента.“

С това решение на ВКС следователно е признато едно съвместно завещание.

Ако наследодателят е избрал за приложимо към наследяването си своето отечествено право, т.е. правото на държавата, чийто гражданин е той към момента на избора, при извършване на разпоредителни сделки с недвижими имоти, намиращи се на територията на Република България, лицата, които имат придобити по наследство права върху такива имоти, както и наследствените им дялове, ще се определят от избраното право, т.е. от правото на друга държава. Ще бъде необходимо да се представи удостоверение за наследници, издадено от държавата, чието право е приложимо, или решение на съда на тази държава, респ. на друг компетентен орган, в което се определят наследниците на починалия и техните наследствени права.

Завещателната дееспособност, съгласно чл.90 КМЧП, се урежда от правото на държавата, където е обичайното местопребиваване на завещателя към момента на съставяне на завещанието, а за недвижимите имоти - от правото на държавата по местонахождението на имота. При включване на различни категории имоти в едно завещание може да се окаже, че то е недействително в някоя своя част поради липса на дееспособност.

Възможно е след съставяне на завещанието наследодателят да се е установил да живее в друга държава и според правото на тази държава да няма завещателна дееспособност. Това няма да има за последица недействителност на вече съставеното завещание.

Ако завещателят е избрал за приложимо към наследяването си своето отечествено право, това право намира приложение и по отношение на завещателната дееспособност.

По отношение на формата на завещанието КМЧП установява

принципа на по-благоприятния закон. Привързването е алтернативно и обхваща четири възможни случая:

- правото на държавата, в която то е съставено
- отечественото право на завещателя за два различни момента - момента на съставяне на завещанието или момента на смъртта на завещателя
- правото на държавата, където е било обичайното местопребиваване на завещателя в един от посочените моменти
- правото по местонахождението на недвижимата вещ-предмет на завещанието.

Достатъчно е завещанието или неговата отмяна да са извършени във формата според правото на една от посочените държави.

Приложимото съгласно чл.91, т.9 КМЧП право определя е условията за действителност на завещанието. Условията са свързани с изискванията за форма на завещанието - саморъчно или нотариално, способността да се получава имущество по завещание /например недостойнство на наследника или негово специално качество - лекуващ лекар, свещеник, който е дал последно причастие, свидетел при съставяне на завещанието и др./, съобразяването с императивни правни норми, норми на морала, както и изискванията, касаещи тежести и условия на завещанието.

По отношение на обхвата на приложимото към наследяването право чл.91 КМЧП предвижда, че според избраното от наследодателя право или от обективно приложимото при липса на избор право се уреждат:

- моментът и мястото на откриване на наследството;
- кръгът и редът на наследниците;
- наследствените дялове;

- способността да се наследява;
- поемането на задълженията на наследодателя и разпределението им между наследниците.
- приемането и отказът от наследство и сроковете за това
- разполагаемата част
- условията за действителност на завещанието

КМЧП урежда и хипотезата, при която починалият няма наследници по закон или по завещание - съгласно чл.92 КМЧП ако няма наследници, намиращото се на наша територия наследствено имущество се получава от българската държава или от общината. Конкретния приобретател се уточнява от вътрешното право - чл.11 ЗН, Закон за общинската собственост.

Важно е при определяне на приложимото право по правилата на КМЧП да се имат предвид дадените в кодекса дефиниции на съответните понятия, а именно какво кодексът разбира под „отечествено право“ и под „обичайно местопребиваване“.

Съгласно чл.48, ал.1 КМЧП отечествено право по смисъла на кодекса е правото на държавата, чийто гражданин е лицето. Когато едно лице има българско гражданство, неговата правоспособност и дееспособност се определят от българското материално право. Наличието на двойно гражданство съгласно чл.48, ал.2 ГПК не променя това правило. Чл.48 определя кое е отечественото право на лицето:

=отечественото право на лице с две или повече гражданства, едно от които е българското, е българското право - ал.2;

=отечественото право на лице, което е гражданин на две или повече чужди държави, е правото на тази от тях, в която е неговото обичайно местопребиваване, а когато лицето

няма обичайно местопребиваване в нито една държава, на която е гражданин, прилага се правото на държавата, с която е в най-тясна връзка - ал.3;

=отечествено право на лице без гражданство е правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване - ал.4;

=отечествено право на лице със статут на бежанец, на което е предоставено убежище, е правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване - ал.5.

Съгласно чл.48, ал.7 КМЧП по смисъла на този кодекс под обичайно местопребиваване на физическо лице се разбира мястото, в което то се е установило преимуществено да живее, без това да е свързано с необходимост от регистрация или разрешение за пребиваване или установяване. За определяне на това място трябва да бъдат специално съобразени обстоятелства от личен или професионален характер, които произтичат от трайни връзки на лицето с това място или от намерението му да създаде такива връзки.

3. Определяне на приложимото право по правилата на Регламент 650/2012г.

След присъединяването на България към ЕС всеки български гражданин, юридическо лице или правоприлагащ орган следва да съобразява поведението си с правото на ЕС в неговата цялост - съгласно чл.5, ал.4 от Конституцията на Република

България международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.

Договорът за присъединяване, сключен от Република България с всяка от държавите-членки на ЕС е международен договор по смисъла на чл.5, ал.4 от Конституцията. Като неразделна част от този договор /чл.2, ал.3/ разпоредбите на чл.2 и 3 от Акта относно условията за присъединяване на Република България и Румъния и промените в учредителните договори въвеждат цялото право на Общностите и ЕС в българската правна система. Това право ще се прилага с приоритет пред всички останали български правни норми.

Ако съответното правоотношение попада в сферата на действие на правото на ЕС, това право се прилага с предимство. И тъй като съществува регламент, който урежда отношенията, свързани с наследяването, за наследства, открити след 17.08.2015г. /датата, на която регламентът влиза в сила/ приложение намират правилата на този регламент.

Според СЕО едно отношение се урежда от общностното право дори когато възниква и се осъществява извън териториалните предели на Общността, щом между него и ЕО съществува достатъчна връзка / С-214-94/. Следва да се има предвид обаче и дали съответният регламент не съдържа изрична разпоредба в този смисъл.

Общностното право дерогира всяка национална правна норма, включително и норма на международното частно право, която

със своето действие ограничава някоя от четирите основни свободи, признати в правото на ЕС - „свободно движение на стоки, лица, услуги и капитали „ в рамките на вътрешния пазар.

Приложното поле на Регламент 650/2012 обхваща всички гражданскоправни аспекти на наследяването на имуществото на починало лице, а именно всички форми на прехвърляне на активи, права и задължения в случай на смърт, било то доброволно прехвърляне по силата на разпореждане с имущество в случай на смърт или прехвърляне по силата на наследяване при липса на завещание (съображение 9 от преамбюла на Регламента) в хипотези на трансгранично наследяване, като следва да се има предвид, че регламентът не се отнася само до наследяване с международен елемент, свързан с ЕС.

Наследяване с трансграничен елемент е налице, когато:

-починалият има обичайно местопребиваване в Република България към момента на смъртта си, но е гражданин на друга държава;

-починалият има обичайно местопребиваване в друга държава, но притежава имущество в Република България;

-починалият има обичайно местопребиваване в Република България, но част от наследниците или други бенефициенти на наследството живеят в друга държава.

По принцип правилата на Регламент 650/2012 за определяне на правото, което следва да се приложи, съгласно чл. 1, се прилагат при наследяване в случай на смърт. Някои въпроси, които по принцип могат да бъдат свързани с наследяването на едно лице, обаче, са изключени от

приложното поле на регламента, а именно данъчните, митническите и административните въпроси във връзка с наследяването. Регламентът няма за цел да замести установените в държавите членки правила, свързани с данъчното облагане при наследяване - дори регламентът да намира приложение по отношение на наследяването, по отношение на данъчното облагане, респ. други видове такси, дължими при откриване на едно наследство, приложение ще намерят разпоредбите на националното право, касаещи трансграничните наследявания.

От приложното поле на Регламента са изключени и въпросите, свързани със статута на физическото лице; семейните отношения; дееспособността на лицата; безвестното отсъствие; както и въпросите, свързани с режима на имуществените отношения на съпрузите; задълженията за издръжка (извън произтичащите в случай на смърт); действителността на формата на разпореждания с имущество в случай на смърт, направени устно; права и имущества, възникнали или прехвърлени по различен от наследяване начин; въпросите, които се уреждат от дружественото право и правото, уреждащо други юридически лица или неперсонифицирани сдружения; прекратяването, ликвидацията и сливането на дружества и други юридически лица или неперсонифицирани сдружения; учредяването, управлението и прекратяването на доверителна собственост; естеството на вещните права; вписването в регистъра на права върху недвижима или движима собственост, включително правните изисквания за такова вписване, както и последиците от вписването или

невписването на такива права в регистъра (чл. 2 от регламента).

Тези изключения поставят множество въпроси пред практиката при прилагането на регламента. При разрешаването на такива въпроси следва да се има предвид, че единствен СЕС има правото да тълкува правилата на регламентите.

Пред СЕС е бил поставен интересен въпрос по дело C-558/16, Doris Margret Lisette Mahnkopf. Преюдициалното запитване на Kammergericht Berlin (Висш областен съд, Берлин, Германия) е отправено в рамките на производство, образувано във връзка с искане на г-жа Doris Margret Lisette Mahnkopf за издаване на европейско удостоверение за наследство след смъртта на нейния съпруг относно наследяването му и касае възможността за отбелязване на дела на преживелия съпруг в удостоверението, в хипотеза, при която национална разпоредба предвижда фиксирано разпределение на придобитото по време на брака имущество чрез увеличение на наследствения дял на преживелия съпруг (съгласно чл. 1372, § 1 от Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), ако имущественият режим между съпрузите се прекрати поради смъртта на един от тях, разпределението на придобитото по време на брака имущество се осъществява, като делът по закон на преживелия съпруг се увеличава с една четвърт от наследството, независимо дали в конкретния случай съпрузите са увеличили това имущество и като се има предвид, че наследствените права на преживелия съпруг се определят от друга разпоредба (съгласно чл. 1931 BGB преживелият съпруг на наследодателя наследява една четвърт от наследството в качеството си на

наследник по закон, когато наследява заедно с роднини от първа степен, а когато наследява заедно с роднини от втора степен или заедно с възходящи от втора степен - половината от наследството в качеството си на наследник по закон; когато заедно с възходящите от втора степен наследяват и техни низходящи, съпругът наследява и дела от другата половина, който съгласно чл. 1926 се полага на низходящите).

В решението си от 1 март 2018 г. Съдът приема, че чл. 1, § 1 от Регламент 650/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че в приложното поле на този регламент Регламент попада национална разпоредба като разглежданата в главното производство, в която при смърт на единия от съпрузите се предвижда фиксирано разпределение на придобитото по време на брака чрез увеличение на наследствения дял на преживелия съпруг. Изложени са съображения, че в подобна хипотеза разпоредбата на националното законодателство не се отнася до подялбата на имуществото между съпрузите, а до въпроса за правата на преживелия съпруг по отношение на елементите, които вече са включени в масата на наследството и основната цел на подобна разпоредба не изглежда да е разпределение на елементите от имуществото или прекратяването на режима на имуществените отношения между съпрузите, а по-скоро определянето на размера на наследствения дял, който трябва да се предостави на преживелия съпруг спрямо другите наследници, т. е. че разпоредбата по принцип се отнася за наследяването на починалия съпруг, а не за режима на имуществените отношения между съпрузите.

И в това решение на Съда се подчертава значението на правната квалификация на правоотношението, за да може да се определи приложимото право.

От правилата на Регламент 650/2012 са обвързани всички държави - членки на ЕС, с изключение на Великобритания /това е изрично посочено в регламента, който е приет преди Brexit/, Дания и Ирландия, което обаче не означава, че регламентът няма да намери приложение по отношение на наследство на гражданин на някоя от тези три държави в хипотеза, при която починалият е притежавал активи на територията на друга държава членка. Властите на тези три държави не са длъжни да прилагат регламента при разрешаване на спорове и други въпроси, свързани с трансгранично наследяване. Българските органи, които са сезирани с искане, основано на трансгранично наследяване по отношение на имущества, които се намират на територията на Република България, следва да имат предвид разпоредбата на чл. 34 от регламента, според която за приложимо може да бъде определено и правото на трета държава. Ако починалият е имал обичайно местопребиване в Дания или Ирландия, по отношение на неговото наследяване приложение ще намери правото на някоя от тези държави, т.е. на държавата по последното обичайно местопребиване на починалия, вкл. и по отношение на имущества, намиращи се в Република България.

Правилото на чл.34 от регламента обаче намира приложение само ако няма сключен договор за правна помощ със съответната държава, който договор да съдържа правила за определяне на приложимото към наследяването право.

Регламент 650/2012г. намира приложение по отношение наследяването на лица, които са починали на или след 17.08.2015 г. /чл.83/ Ако наследодателят е починал преди тази дата, правилата на регламента няма да намерят приложение нотариусът или друг орган, разрешавайки въпроси, свързани с трансгранично наследяване, ще приложат националните правила на международното частно право (Кодекса за на международното частно право за Република България; посочените по-горе правила, ако наследството е открито преди влизане на КМЧП в сила; правилата на съответния договор за правна помощ). Ако наследодателят е починал на или след 17.08.2015 г., приложение ще намерят правилата на Регламента, които изцяло изместват националните правила на МЧП. Правилата на Регламент 650/2012 ще намерят приложение и когато наследодателят е избрал приложимото към наследяването си право преди 17.08.2015 г. (преди тази дата е направено завещание, с което е упражнена възможността за избор на приложимо право), но е починал след 17.08.2015г.

По правилата на чл. 13 от Регламента всяко лице, което съгласно приложимото към наследяване право може да направи изявление пред съд относно приемането или отказа от наследство, завет или запазена част или изявление за ограничаване на отговорността си по отношение на задълженията на наследственото имущество, може да направи изявлението пред съда на държавата членка по обичайното си местопребиваване. Тази разпоредба според СЕС (решението на Съда от 21 юни 2018 г. по дело C-20/17, Vincent

Pierre Oberle, т. 42) цели да опрости формалностите за наследниците и заветниците, като дерогира правилата за компетентност, предвидени в чл. 4-11 от регламента. Приема се, че съдилищата, компетентни да се произнесат по въпросите, свързани с наследството като цяло съгласно чл. 4 от регламента по принцип са компетентни да получават и изявления във връзка с наследяването. Наследниците и заветниците следователно могат да направят изявление за приемане или отказ от наследство, както пред компетентния по правилата на чл. 4 от регламента съд, така и пред съда на държавата членка по обичайното си местопребиваване.

Това правило следва да се има предвид, когато пред нотариуса бъде представено доказателство, че наследникът е направил изявление за приемане или отказ от наследство пред орган на държавата по своето обичайно местопребиваване. Това изявление следва да се приеме за действително и доказващо приемането или отказа от наследство.

По правилата на регламента /чл.21, §1/ приложимо към наследяването е правото на държавата по обичайното местопребиваване на починалия към момента на неговата смърт, освен ако не е налице изключението на чл.21, §2. Съгласно чл.21, §2 от регламента когато, по изключение, от всички обстоятелства по случая е видно, че към момента на смъртта починалият е бил явно по-тясно свързан с държава, различна от държавата на приложимото право по § 1. В подобна хипотеза за приложимо към наследяването се приема правото на тази друга държава.

Регламент 650/2012 не съдържа легална дефиниция на понятието

“обичайно местопребиваване”. Две разпоредби дават насока за определянето на това понятие - съображение 23 и съображение 24 от преамбюла:

(23) Като се има предвид нарастващата мобилност на гражданите и за да се гарантира правилното правораздаване в Съюза и да се осигури реален критерий на привързване между наследството и държавата членка, в която се упражнява компетентността, настоящият регламент следва да предвиди като общ критерий на привързване за определяне на компетентността и на приложимото право обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта. За определяне на обичайното местопребиваване органът, занимаващ се с наследяването, следва да направи цялостна оценка на обстоятелствата от живота на починалия в годините преди смъртта му и в момента на смъртта му, като взема предвид всички фактически елементи от значение за случая, по-специално продължителността и редовността на престоя на починалия в съответната държава, както и условията и причините за този престой. Така определеното обичайно местопребиваване би следвало да показва тясна и стабилна връзка със съответната държава от гледна точка на специфичните цели на настоящия регламент.

(24) В определени случаи може да се окаже сложно да се определи мястото на обичайното местопребиваване на починалия. Подобен случай може по-специално да възникне, когато по професионални или икономически причини починалият е отишъл да живее и работи в чужбина, понякога за дълъг период, но е поддържал тясна и стабилна връзка с държавата си по

произход. В такъв случай и в зависимост от обстоятелствата може да се смята, че обичайното местопребиваване на починалия продължава да бъде неговата държава по произход, в която са били съсредоточени интересите на неговия семеен и социален живот. Може да възникнат и други сложни случаи, когато починалият е редувал периодите на пребиваване в няколко държави или е пътувал между различни държави, без да се е установил за постоянно в никоя от тях. Ако починалият е гражданин на една от тези държави или по-голямата част от неговите основни активи се намира в една от тези държави, специален критерий при цялостното оценяване на всички фактически обстоятелства може да бъде неговото гражданство или местонахождението на тези активи.

(25) Във връзка с определянето на приложимото към наследяването право, при изключителни обстоятелства – когато например починалият се е преместил в държавата на обичайното си местопребиваване малко преди смъртта си и от всички обстоятелства по случая е видно, че явно е бил по-тясно свързан с друга държава – компетентният орган може да стигне до заключението, че приложимото към наследяването право следва да бъде не правото на държавата на обичайното местопребиваване на починалия, а правото на държавата, с която починалият явно е бил по-тясно свързан. Въпреки това не следва да се прибегва до тази явно най-тясна връзка като допълнителен критерий на привързване, когато определянето на обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта се окаже сложно.

Изхождайки от съдържанието на тези две разпоредби, при определяне на обичайното местопребиваване на

починалия, могат да се използват използва следните критерии:

- колко дълго наследодателят е пребивавал в определена държава и дали установяването му там е било трайно;

- причината, поради която наследодателят се е установил в определена държава;

- къде се концентрира центърът на неговия семеен и социален живот;

- къде са разположени неговите активи и преди всичко недвижимото му имущество;

- къде е съсредоточен професионалният му живот и най-вече постоянната му професионална активност;

- къде е съсредоточена икономическата активност на наследодателя;

- каква е неговата националност;

- владее ли наследодателят местния език, т. е. говори ли на езика на държавата, в която живее, и на какво ниво са езиковите му познания.

Наличието на постоянен или настоящ адрес в Република България следователно само по себе си не е определящо при извършването на преценка дали починалият има обичайно местопребиваване в Република България към момента на смъртта си. Адресната регистрация може да се вземе предвид, но само в съвкупност с останалите данни за обстоятелствата, имащи значение за определяне на обичайното местопребиваване. Гражданин на друга държава членка може и да няма регистриран постоянен или настоящ адрес в Република България, но с оглед на останалите обстоятелства, свързани с неговия семеен, социален, икономически и професионален живот, да се приеме, че в България е неговото обичайно местопребиваване. И обратно - български гражданин, който има

регистриран постоянен адрес в Република България, може и да няма обичайно местопребиваване у нас, ако останалите обстоятелства, свързани с неговия семеен, социален, икономически и професионален живот са свързани с друга държава членка (постоянно живее, работи и има недвижима собственост в друга държава).

Концепцията за обичайното местопребиваване като критерий за определяне на компетентен съд и приложимо право, се използва и в други актове на МЧП на ЕС (Регламент 2201/2003), но за всеки един от регламентите тя получава от СЕС автономно тълкуване, специфично за съответния регламент с оглед на особеностите на отношенията, които този регламент урежда. Към настоящия момент СЕС все още не е имал възможността да се произнесе досежно съдържанието на понятието "обичайно местопребиваване" по смисъла на Регламент 650/2012.

Защо е важно да се знаят критериите, по които се определя обичайното местопребиваване - регламентът допуска за доказване на кръга от лица, които наследяват починалия, да се представя не само европейско удостоверение за наследство, но и национални удостоверения за наследство, издавани от държавите. Нотариусът следва да може да направи преценка кое е приложимото право и може ли да се довери на представеното удостоверение за наследство, като има предвид, че и националното удостоверение за наследство трябва да бъде издадено от държавата, чиито органи са компетентни да издадат европейското удостоверение за наследство /т.е. държавата, чието право е приложимо към наследяването/.

Всяко лице може да избере за приложимо право по въпросите, свързани с наследяването му като цяло, правото на държавата, чийто гражданин е към момента на избора или към момента на смъртта (чл. 22 от регламента). Друго право, различно от отечественото право на упражнителя избора лице, не може да бъде избрано по правилата на този регламент. Целта на подобно ограничение според разясненията, дадени в съображение 38 от преамбюла, е за да се гарантира връзката между починалия и избраното право и да се избегне избор на право с намерение за осуетяване на законните очаквания на лицата, които имат право на запазена част.

Възможен източник на приложимото право са теоретични разработки, както и чрез сайтове: www.successions-europe.eu; https://e-justice.europa.eu/content_successions-166-en.do.

Българското право ще бъде приложимо към наследяването, ако:

- починалият има обичайно местопребиваване в Република България;

- български гражданин с обичайно местопребиваване в друга държава членка е избрал за приложимо към наследяването си българското право.

Ако български гражданин има обичайно местопребиваване в друга държава към момента на смъртта си и не е избрал българското право за приложимо към неговото наследяване, приложение ще намери правото на държавата по обичайното му местопребиваване, т.е. чуждо право, вкл. и за наследяване на имущества, намиращи се на територията на Република България.

Съгласно чл. 23, § 1 от регламента правото, определено съгласно чл. 21 или 22, урежда наследяването като цяло.

Въпросите, попадащи в обхвата на приложимото право, са изброени в чл. 23, § 2.

Приложимо право при извършване преценка за действителност на завещание:

По отношение на формалните изисквания за действителност на завещанието разпоредбата на чл. 75 от регламента предвижда, че държавите, които са договарящи се страни по Хагската конвенция от 5 октомври 1961 г. относно стълкновението на закони в областта на формата на завещателните разпореджения, продължават да прилагат разпоредбите на тази конвенция вместо чл. 27 от настоящия регламент. Когато е представено завещание и е необходимо да се прецени неговата действителност от гледна точка на формата, първо следва да се извърши преценка дали съответната държава е ратифицирала Хагската конвенция от 5 октомври 1961 г. Правилата на чл. 27 от регламента ще намерят приложение само ако съответната държава не е ратифицирала конвенцията.

Следва да се отбележи, че разпоредбата на чл. 27 от регламент 650/2012 установява същите изисквания за действителността на формата на разпоредженията с имущество в случай на смърт, направени в писмена форма, както и Хагската конвенция от 5 октомври 1961 г.

Разпоредбата на чл. 27 от регламента не предвижда уеднаквена специална форма за завещанието, нито установява задължителна приложимост на определено право. Завещанието ще следва да се приеме за действително, ако отговаря на формалните изисквания на законодателството според която и да е от посочените алтернативи:

-закона на държавата по мястото, в което завещанието е изготвено;

-закона на държавата, чийто гражданин е завещателят по време на изготвяне на завещанието или по време на неговата смърт;

-закона на държавата, в която завещателят е имал своя домицилий по време на изготвяне на завещанието или към момента на неговата смърт;

-закона на държавата, в която завещателят е имал постоянно местопребиваване към момента на изготвяне на завещанието или към момента на неговата смърт;

-закона на държавата по местонахождението на недвижимите имоти, предмет на завещателното разпореждане.

По отношение на способността на наследодателя да завещава обаче приложение ще намери правото на държавата по обичайното местопребиваване на лицето към момента на неговата смърт - чл. 26 от регламента или на избраното от завещателя негово отечествено право.

И тъй като изборът на приложимо право съгласно чл. 22, § 2 от регламента се прави било изрично под формата на разпореждане с имущество в случай на смърт, или по начин да е видно от условията на такова разпореждане, ако наследодателят е оставил завещание, първо следва да извърши преценка дали завещанието не съдържа елементи, които сочат на избор на приложимо към наследяването право.

Когато е необходимо да се представи разрешение за извършване на разпореждане с наследствен дял на непълнолетно лице, следва да се има предвид тълкуването, което СЕС дава в решението на Съда от 6 октомври 2015 г. по дело C-404/14 (Marie Matoušková). Съдът приема, че одобряването на

договор за делба на наследство, сключен от особения представител на ненавършили пълнолетие деца за тяхна сметка, представлява мярка, свързана с упражняването на родителската отговорност по смисъла на чл. 1, § 1, буква "б" от Регламент 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, и следователно попада в приложното му поле, а не мярка, свързана с наследяването по смисъла на чл. 1, § 3, буква "е" от посочения Регламент 650/2012, която е изключена от приложното му поле. Изрично в решението се подчертава, че Регламент 650/2012 е неприложим *ratione temporis* в подобни хипотези, тъй като е бил приет с цел да уреди, в съответствие със съображение 9 от него, всички гражданскоправни аспекти на наследяването на имуществото на починало лице, но чл. 1, § 2, буква "б" изключва от приложното му поле дееспособността на физическите лица. Този регламент всъщност урежда единствено аспектите, свързани конкретно със способността за наследяване по смисъла на чл. 23, § 2, буква "в" от този регламент, както и със способността на лицето, направило разпореждането с имущество в случай на смърт, да направи такова разпореждане, в съответствие с чл. 26, § 1, буква „а“ от посочения регламент.

Кой съд е компетентен да се произнесе за одобряване на договор за делба на наследство, сключен от особен представител на ненавършили пълнолетие деца, следователно се определя по правилата на Регламент 2201/2003, тъй като одобряването на договора за делба на наследство,

склучен от особен представител на ненавършили пълнолетие деца, представлява мярка, предприета с оглед на дееспособността на ненавършило пълнолетие лице, която цели да защити висшия интерес на детето и се отнася пряко до дееспособността на физическото лице. Фактът, че одобрението е поискано в рамките на производство във връзка с наследството, не може да се счита за определящ, така че да се приеме, че тази мярка се отнася до наследственото право.

Като въпрос, свързан с дееспособността на физическите лица Съдът възприема и изискването на чл. 130, ал. 3 СК на Република България в решението си от 3 октомври 2013 г. по делото Шнайдер, С-386/12, приемайки, че Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, и по-специално чл. 22, точка 1 от него, трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага при охранително производство, образувано по молба на гражданин на една държава членка, който е поставен под ограничено запрещение и му е назначен попечител съгласно законодателството на тази държава, пред юрисдикция на друга държава членка, с искане да му се разреши да продаде притежаваната от него идеална част от недвижим имот, находящ се на територията на тази друга държава членка, тъй като това производство се отнася до “дееспособността на физическите лица” по смисъла на чл. 1, § 2, буква “а” от този регламент, която е изключена от материалното приложно поле на последния.

Запитващата юрисдикция (Софийски градски съд) е поставила на Съда

въпроса дали нормата на чл. 22, т. 1 от [Регламент № 44/2001] е приложима единствено при искиви производства, които имат за предмет вещни права върху недвижими имоти, или същата следва да намери приложение и при охранителни производства, при които граждани на една държава членка, които са поставени под ограничено запрещение от съд на същата държава съгласно националното ѝ законодателство, на които е назначен попечител (също гражданин на тази държава), искат да се разпоредят с притежавано от тях недвижимо имущество, находящо се на територията на друга държава членка?”.

Тълкувайки разпоредбата на чл. 22, т. 1 от Регламент 44/2001 г. в посочения по-горе смисъл, Съдът напомня, че съгласно чл. 1, § 1 и § 2, буква “а” от Регламент № 44/2001 последният се прилага “по граждански и търговски дела”, независимо от естеството на сезирания правораздавателен орган, но и че “гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физическите лица” са изключени от материалното приложно поле на този регламент (т. 17), както и че от постоянната практика на Съда следва, че понятието за граждански и търговски дела по смисъла на чл. 1 от Регламент № 44/2001 трябва да се разглежда като автономно понятие, което следва да се тълкува, от една страна, в зависимост от целите и от системата на този регламент, и от друга страна, в зависимост от основните принципи, които произтичат от съвкупността от националните правни системи. Така приложното поле на същия регламент трябва да се определя по-специално с оглед на елементите, които характеризират естеството на правоотношенията между страните по

спора или предвид предмета на същия (вж. по-специално решение от 18 май 2006 г. по делото *ĀEZ, C-343/04, Recueil*, с. I-4557, точка 22 и решение от 28 април 2009 г. по делото *Apostolides, C-420/07*, Сборник, с. I-3571, точки 41 и 42, както и цитираната съдебна практика) (т. 18). Съдът обаче подчертава в т. 21 от решението, че в съдебната практика относно чл. 16, т. 1, буква “а” от Брюкселската конвенция, която съгласно съображение 19 от Регламент № 44/2001 също е приложима при тълкуването на чл. 22, т. 1 от последния, е приел, че посоченият член трябва да се тълкува в смисъл, че изключителната компетентност на съдилищата на договарящата държава, в която се намира недвижимият имот, не обхваща всички искове за вещни права върху недвижими имоти, а само тези, които попадат в приложното поле на посочената конвенция Конвенция и едновременно с това са насочени, от една страна, към определяне на площта, състоянието, собствеността и владението на недвижим имот или към установяване на наличието на други вещни права върху тези имоти, и от друга страна, към осигуряване спрямо носителите на тези права на защита, що се отнася до произтичащите от правото им правомощия (вж. по-специално решение от 10 януари 1990 г. по делото *Reichert и Kockler, C-115/88, Recueil*, с. I-27, точка 11, както и решение по делото *ĀEZ*, посочено по-горе, точка 30). Разрешението по чл. 130, ал. 3 СК е квалифицирано от Съда като мярка за защита на поставените под ограничено запрещение лица, която се изисква съгласно закона, тъй като това лице не разполага повече с правото да се разпорежда самостоятелно със своите недвижими имоти (т. 25), тъй като се предоставя само в случай че

прехвърлянето на собствеността върху съответния недвижим имот се извършва в интерес на лицето, което се ползва от защита. Поради това Съдът приема, че искането на поставено под ограничено запрещение лице да му се разреши да се разпорежда със своя недвижим имот, като това, което е предмет на главното производство, се отнася пряко до дееспособността на съответното физическо лице по смисъла на чл. 1, § 2, б. “а” от Регламент № 44/2001. Всъщност необходимостта от получаване на съдебно разрешение за извършването на действия на разпореждане с недвижими имоти, принадлежащи на поставени под ограничено запрещение лица, е пряка последица от недееспособността на тези лица вследствие на приложената спрямо тях мярка за защита при извършването на подобни действия (т. 26) за защита на поставените под ограничено запрещение лица, която се изисква съгласно закона, тъй като това лице не разполага повече с правото да се разпорежда самостоятелно със своите недвижими имоти. Всъщност, както отбелязва запитващата юрисдикция, подобно разрешение се предоставя само в случай че прехвърлянето на собствеността върху съответния недвижим имот се извършва в интерес на лицето, което се ползва от защита. Подобно тълкуване според Съда (т. 27 от решението) се потвърждава от доклада на г-н Jepard във връзка с Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ С 59, 1979 г., с. 1), чието приложно поле съвпада с това на Регламент № 44/2001. Всъщност на страница 10 от този доклад е посочено, че прилагането на тази конвенция е ограничено до “оспорванията и

съдебните решения, чийто предмет са всички договорни или извъндоговорни задължения, които не се отнасят до гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на лицата, до областта на наследяването, завещанията и имуществените права, произтичащи от брачни правоотношения, нито до производствата по несъстоятелност или до социалното осигуряване, и че в това отношение Конвенцията трябва да се тълкува във възможно най-широк смисъл” [неофициален превод].

Обстоятелството, че поисканото от поставено под ограничено запрещение лице съдебно разрешение за продажба се отнася до притежаван от него недвижим имот, следва да се приеме, че не може да се счита за определящ аспект на производството, за да се квалифицира последното като производство, което има за предмет “вещни права върху недвижим имот” по смисъла на чл. 22, т. 1 от Регламент № 44/2001 (т. 28 от решението), доколкото и самото производство не е насочено към определяне на площта, състоянието, собствеността или владението на недвижимия имот, нито впрочем към осигуряване спрямо поставеното под ограничено запрещение лице, в качеството му на собственик на посочения имот, на защита, що се отнася до произтичащите от правото му на собственост правомощия.

Съдът отбелязва също така, че на страници 34 и 35 от споменатия по-горе доклад на г-н Jenard, в коментара относно чл. 16 от Брюкселската конвенция, е посочено, че предвиденото в същия чл. 16, т. 1, б. “а” правило, съответстващо на предвиденото в чл. 22, т. 1 от Регламент № 44/2001, което “се основава на предмета на искането”, се

отнася до “оспорванията, които имат за предмет вещни права върху недвижими имоти” (т. 29 от решението). Още повече, че единственият предмет на производството по чл. 130, ал. 3 СК е да се определи дали е в интерес на поставеното под ограничено запрещение лице да прехвърли собствеността върху своя недвижим имот, без обаче в това производство да се разглежда самото вещно право, което притежава посоченото лице върху този имот (т. 30 от решението).

В решението си от 12 октомври 2017 г., Aleksandra Kubicka, C-218/16, СЕС изрично подчертава значението на съображение 18 от преамбюла на регламента, съгласно което изискванията за вписване в регистъра на право върху недвижимата или движимата собственост следва да бъдат изключени от обхвата на регламента. От правото на държавата членка, в която се води регистърът на недвижимата собственост (*lex rei sitae*), се определят правните условия и начина на извършване на вписването, както и органите, например лица, водещи поземлени регистри или нотариуси, които отговарят за извършване на проверка на това дали са изпълнени всички изисквания и дали представената или посочената документация е достатъчна или съдържа необходимата информация. Последниците от вписването на дадено право в регистър също следва да бъдат изключени от обхвата на този регламент (съображение 19) и правото на държавата, в която се води регистърът, следва да определя дали вписването има декларативно или конститутивно действие.

По това дело (Kubicka, C-218/16) запитващата юрисдикция (Окръжен съд Гожув Великополски, Полша) иска да установи дали чл. 1, § 2, букви “к” и “л” и

чл. 31 от Регламент 650/2012 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат отказа на орган на държава членка да признае вещните последици на виндикационен завет, познат в приложимото наследствено право, избрано от завещателя, съгласно чл. 22, § 1 от регламента, щом този отказ се основава на съображението, че заветът се отнася до право на собственост върху недвижим имот с местонахождение в тази държава членка, а нейното законодателство към момента на откриване на наследството не познава института на завета с пряко вещно действие. Проблемът е свързан с обстоятелството, че от една страна регламентът закрепва принципа на единство на приложимото към наследяването право (чл. 23, § 1), като предвижда, че правото, определено съгласно чл. 21 и чл. 22 от регламента, урежда наследяването като цяло, т. е. цялото наследствено имущество, независимо от естеството на активите и независимо дали активите се намират в друга държава членка или в трета държава, включително прехвърлянето на съставляващите наследството активи на наследниците или заветниците, докато по отношение на вписването в регистъра на права върху недвижимата или движима собственост, както и правните изисквания за такова вписване и последиците от вписването или невписването на такива права в регистъра, приложимо е правото на държавата, в която се води регистърът. Законодателството на някои държави членки не познава института на завета с пряко вещно действие. Възможно е обаче, както в разглеждания случай, недвижимият имот да се намира на територията на държава, която не познава виндикационния завет, а приложимо към наследяването да е

право, според което заветът има пряко вещно действие. Според даденото от СЕС тълкуване, в подобна хипотеза чл. 1, § 2, б. "к" от регламента трябва да се тълкува в смисъл, че не се допуска отказ да се признаят вещните последици на завета в държавата, която познава само дамнационния завет (в случая Германия). Основното съображение на Съда е, че тази разпоредба изключва от приложното поле на Регламент 650/2012 въпросите на естеството на вещните права, вкл. класификацията на вещите и вещните права и определянето на правомощията на носителите на тези права, както и въпросите на съществуването и броя на вещните права в правния ред на държавите членки (*numerus clausus*). Пояснение в този смисъл се съдържа и в съображение 15 от преамбюла на Регламент 650/2012, според което дадена държава членка не следва да е задължена да признае вещно право, свързано с имущество, намиращо се в тази държава, ако въпросното вещно право е непознато в нейната правна система. В решението обаче Съдът подчертава, че както виндикационният завет (предвиден в полското право), така и дамнационният завет (предвиден в германското право) са начини за прехвърляне на собственост върху вещь, т. е. на вещно право, което е познато и в двете правни системи, и в този смисъл приема, че прякото прехвърляне на право на собственост чрез виндикационен завет засяга единствено начините на прехвърляне на това вещно право при смърт на завещателя, като съображение 15 от преамбюла на регламента цели да даде възможност именно за това в съответствие с приложимото към наследяването право. Щом приложимото към наследяването право познава виндикационния завет и

по неговите правила се определя правното положение на заветника и неговите права върху наследственото имущество, именно този вид и обем права следва да му бъдат признати в държавата по местонахождението на недвижимия имот. Член 1, § 2, б. "л" от Регламент 650/2012 се отнася само до правните изисквания за вписване в регистъра на права върху недвижима собственост и за последиците от вписването или невписването на такива права, но не и до условията, при които такива права се придобиват (т. 53 и 54 от решението). Още повече, че съгласно чл. 31 от регламента, когато дадено лице се позове на вещно право, което притежава съгласно приложимото към наследяването право, а правото на държавата членка, в която е извършено позоваването, не познава въпросното вещно право, това вещно право, ако е необходимо и доколкото е възможно, се адаптира към най-близкото равностойно право съгласно законодателството на тази държава, като се вземат предвид целите и интересите, преследвани от конкретното вещно право и свързаните с него последици (т. 61 от решението). Съдът констатира, че в случая вещното право, което госпожа Kubicka иска да предаде с виндикационен завет, е правото на собственост върху нейната част от недвижимия имот с местонахождение в Германия, а е безспорно, че германското право познава правото на собственост, което заветникът би получил по този начин по силата на полското право. В този смисъл Съдът приема, че не е необходимо правото на собственост, познато в германското право, да се адаптира по реда на чл. 31 от регламента, като с оглед на всички изложени в решението съображения стига до извода, че чл. 31 от регламента следва да се тълкува в

смисъл, че не допуска в държава членка, чиято правна система не познава института на виндикационния завет, да бъде отказано да се признаят вещните последици, пораждани от такъв завет в момента на откриване на наследството по силата на избрания наследствен закон. Съдът приема също така, че чл. 1, § 2, букви "к" и "л", както и чл. 31 от Регламент 650/2012 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат отказ на орган на държава членка да признае вещните последици на виндикационния завет, познат в приложимото наследствено право, избрано от завещателя съгласно чл. 22, § 1 от регламента, щом този отказ се основава на съображението, че заветът се отнася до правото на собственост върху недвижим имот с местонахождение в тази държава членка, а нейното законодателство не познава института на завета с пряко вещно действие в момента на откриване на наследството. Модели на правно действие на завета

Част от законодателствата уреждат завет с пряк вещноправен транслативен ефект /Франция, Белгия, България/, а други придават на частното завещателно разпореждане само облигационно действие.

Заветът с пряк вещнотранслативен ефект пряко поражда вещно право в полза на заветника върху завещаната му индивидуализирана вещ. Заветникът е частен правоприемник на наследодателя и при откриване на наследството има правото да иска от наследниците по закон да му предадат владението върху завещаното имущество, т.е. може да защити правата си с ревандикационен иск.

Заветът с облигационно действие поражда в полза на заветника само облигационна претенция, т.е. едно

вземане, чието съдържание се изразява в правото на заветника да иска от наследниците по закон прехвърляне правото на собственост върху вещите, предмет на завета, респ. право да му се изплатят от наследството определени суми пари. Това се отнася и за случаите на универсално завещание-Австрия, Гърция, Германия, Словения, РФ, Швейцария, Финландия.

Фактите по дело 218/2016г. са следните:

Полската гражданка г-жа Kubicka живее във Франкфурт на Одер (Германия) и е омъжена за германски гражданин. От този брак са родени две деца, все още непълнолетни. Съпрузите са съсобственици с по ½ идеална част на недвижим имот във Франкфурт на Одер, в който е построена семейната им къща. За да състави завещанието си, г-жа Kubicka се обръща към нотариус в Слублице.

Г-жа Kubicka желае със завещанието си да учреди в полза на своя съпруг допустим съгласно полското право виндикационен завет по отношение на нейната част от собствеността върху общия им недвижим имот във Франкфурт на Одер. За останалата част от имуществото си тя желае да запази законовия ред за наследяване, тоест съпругът и децата ѝ да я наследят с равни дялове.

Тя изрично отказва да използва обикновения (дамнационен) завет, предвиден в член 968 от Гражданския кодекс, доколкото това би създавало трудности с представянето на непълнолетните деца – законни наследници, и би наложило допълнителни разходи.

На 4 ноември 2015 г. заместващият нотариус отказва да извърши поисканото от г-жа Kubicka нотариално действие по съставяне на завещание,

съдържащо виндикационен завет, тъй като приема, че съставянето на завещание с такъв завет е в разрез с германското законодателство и германската съдебна практика в областта на вещното и регистърното право, които според него следва да се вземат предвид съгласно член 1, параграф 2, букви к) и л) и член 31 от Регламент № 650/2012, и че следователно извършването на това действие би било в противоречие със закона.

Той пояснява, че в Германия вписването на заветника в имотния регистър може да се извърши само въз основа на нотариален акт, съдържащ договор между наследниците и заветника за прехвърляне на собствеността върху недвижимия имот. В Германия виндикационните завети се адаптират в дамнационни завети на основание член 31 от Регламент № 650/2012. Това тълкуване произтича от мотивите към германския закон, с който вътрешното право се изменя в съответствие с разпоредбите на Регламент № 650/2012 (Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz (Закон за процесуалния ред при международно наследяване) от 29 юни 2015 г., BGBl. I, стр. 1042).

На 16 ноември 2015 г. на основание член 83 от Закона за нотариата г-жа Kubicka подава частна жалба до нотариуса против отказа му да състави завещание, съдържащо въпросния виндикационен завет. Тя изтъква, че разпоредбите на Регламент № 650/2012 трябва да се тълкуват самостоятелно и по същество че нито една от неговите разпоредби не дава основание така да се ограничава действието на приложимия наследствен закон, че да се допусне непризнаване на вещните последици на виндикационния завет.

Тъй като нотариусът не уважава подадената от г-жа Kubicka частна жалба, същата е изпратена за разглеждане на Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim (Окръжен съд Гожув Велкополски, Полша). Този съд е отправил преюдициалното запитване. Запитващата юрисдикция смята, че съгласно член 23, параграф 2, букви б) и д) и член 68, буква м) от Регламент № 650/2012 виндикационният завет се урежда от приложимия наследствен закон, но иска да установи доколко законът по местонахождението на вещта, до която се отнася заветът, може да доведе до ограничаване на вещните последици на виндикационния завет, предвиден в избрания наследствен закон.

4. Европейско удостоверение за наследство

Съгласно чл.62, §1 от Регламент 650/2012, с настоящия регламент се създава европейско удостоверение за наследство (наричано по-нататък „удостоверението“), което се издава с цел да бъде използвано в друга държава членка и има правните последици, изброени в член 69.

Регламентът създаде самостоятелна правна уредба на европейското удостоверение за наследство. Целта е била да се осигури еднакво прилагане на Регламента във всички държави членки и да се разсеят тълкувателните съмнения, които би породило квалифицирането на европейското удостоверение за наследство съгласно Регламент № 650/2012. Законодателят на Съюза

обаче не е уточнил какъв е правният характер на европейското удостоверение за наследство. Поради това изобщо не е ясно дали удостоверението представлява „решение“ (член 3, параграф 1, буква ж) от Регламент № 650/2012), „автентичен акт“ (член 3, параграф 1, буква и) от този регламент), или пък не се вменява в никоя от тези категории. Изрично разрешение по този въпрос впрочем не е било необходимо, тъй като европейското удостоверение за наследство не подлежи на признаване въз основа на разпоредбите, които се отнасят за решенията и автентичните актове, а въпросът за компетентността се урежда в член 64 от същия регламент.

Издаването на европейското удостоверение за наследство може съответно да се повери на „съдебен орган“, „друг орган или правен специалист“, ако тези органи или правният специалист отговарят на определените изисквания (член 3, параграф 2 във връзка с член 64, буква а) от Регламент № 650/2012), а също и на „друг орган, който съгласно националното право е компетентен да разглежда въпроси в областта на наследяването“ (член 64, буква б) от този регламент), дори да не отговаря на изискванията, предвидени в член 3, параграф 2 от същия регламент.

Съгласно член 62, параграфи 2 и 3 от Регламент № 650/2012:

-§2. Използването на [европейското удостоверение за наследство] не е задължително.

-§3. Удостоверението не заменя вътрешните документи, използвани за сходни цели в държавите членки. Същевременно, след като бъде издадено за ползване в друга държава членка, удостоверението поражда правните последици, изброени в член

69, и в държавата членка, чиито органи са го издали в съответствие с настоящата глава.

В решението си от 21 юни 2018 година по дело C-20/2017 СЕС приема, че член 4 от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка като разглежданата в главното производство, която предвижда, че макар обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта му да не е било в тази държава членка, съдилищата ѝ остават компетентни за издаването на национални удостоверения за наследство при наследяване с трансгранични последици, когато наследствени имуществата се намират на територията на посочената държава членка или ако починалият е бил гражданин на тази държава членка.

Органите на държавата, чието право е приложимо към наследяването следователно са компетентни да издадат както европейско удостоверение за наследство, така и обикновено удостоверение за наследство.

Фактите по дело C 20/2017 са следните:

На 28 ноември 2015 г., без да остави завещание, починал френският гражданин Adrien Théodore Oberle (наричан по-нататък „наследодателят“), чието последно обичайно местопребиваване е във Франция. Наследодателят оставил двама синове –

Vincent Pierre (наричан по-нататък „г н Oberle“) и неговия брат, съпругата на наследодателя е починала преди него. Наследственото имущество се намира във Франция и Германия.

На 8 март 2016 г. по молба на г н Oberle Tribunal d'instance de Saint-Avoid (Районен съд Сент Аволд, Франция) издава национално удостоверение за наследство, в което е посочено, че г н Oberle и неговият брат наследяват по една втора от наследството.

Г-н Oberle моли Amtsgericht Schöneberg (Районен съд Шьонеберг) да издаде удостоверение за наследство с ограничен обхват само за частта от наследството, която се намира в Германия, като посочва, че съгласно френското право той и неговият брат са наследили по една втора от имуществото на наследодателя.

След като извършва проверка относно компетентността си, съгласно член 15 от Регламент № 650/2012 с решения от 17 ноември и 28 ноември 2016 г. Amtsgericht Schöneberg (Районен съд Шьонеберг) приема, че не е компетентен да се произнесе по молбата, като счита, че разпоредбите на член 105 и член 343, параграф 3 от FamFG не могат да бъдат приложени за определянето на международната компетентност, без да се наруши член 4 от Регламент № 650/2012, съгласно който съдилищата на държавата членка, в която е било последното обичайно местопребиваване на починалия, са компетентни да се произнасят по въпроси, свързани с наследяването на имуществото на починалия като цяло.

Г н Oberle обжалва това решение пред запитващата юрисдикция, Kammergericht Berlin (Висш областен съд Берлин, Германия).

По отношение на националните удостоверения за наследство и дали

същите попадат в приложното поле на Регламент 650/2012г. в заключението си M. SZPUNAR, генерален адвокат по дело С 20/2017г., посочва следното: Сравнителноправните анализи показват, че между националните удостоверения за наследство, използвани в някои държави членки, са налице големи различия. Ако за критерий се използва органът, който участва в издаването на националното удостоверение за наследство, е възможно да се разграничат три категории удостоверения: съдебни удостоверения, удостоверения, издавани от нотариус, и частни изявления. Този критерий обаче може да се окаже ненадежден за охарактеризирането на националните удостоверения за наследство, тъй като дори в рамките на тези категории се открояват големи различия между подходите, възприети в отделните държави членки. Тези различия се отнасят до естеството на националните удостоверения за наследство, обхвата и начина, по който се извършават констатациите, служещи за основа на вписваната в текста на тези удостоверения информация, както и до последиците от тези удостоверения. Във всеки случай най-общо може да се приеме, че в националните удостоверения за наследство се предоставя информация за наследяването на определено лице, включително информация за лицата, които се ползват с определени права поради смъртта на наследодателя. Тези удостоверения по принцип позволяват доказването на въпросните обстоятелства пред публичните органи и третите лица. В Регламент № 650/2012 изразът „национално удостоверение за наследство“ изобщо не се използва. В него обаче се среща изразът

„вътрешните документи, използвани за сходни цели [на тези, за които се използва европейското удостоверение за наследство] в държавите членки“, които документи – съгласно член 62, параграф 3 от Регламент № 650/2012 и съображение 67, първо изречение от него – европейското удостоверение за наследство „не заменя“. Съгласно уточненията, направени в съображение 67, второ изречение от Регламент № 650/2012, европейското удостоверение за наследство се използва за удостоверяване на правното положение по-специално на наследниците, както и на техните права и правомощия в държави членки, различни от държавата членка, в която е било издадено удостоверението. Вътрешни документи, които се използват за сходна цел, са именно националните удостоверения за наследство.

Както посочва генералният адвокат по това дело, възниква въпросът дали изключването на националните удостоверения за наследство от приложното поле Регламент № 650/2012 не е предопределено в член 62, параграф 3, първо изречение от същия регламент, където се предвижда, че европейското удостоверение за наследство „не заменя“ вътрешните документи, използвани за сходни цели в държавите членки. В доктрината се изразява мнение, че в член 62, параграф 3 първо изречение от Регламент № 650/2012 се определя връзката между европейското удостоверение за наследство и националните удостоверения за наследство. С тази разпоредба не се цели изключване на националните удостоверения за наследство от обхвата на правилата за компетентност в Регламент № 650/2012. Видно от насоката в съображение 69, второ

изречение от Регламент № 650/2012 лицата, които имат право да подадат заявление за издаване на европейското удостоверение за наследство, не са длъжни да го използват. Тези лица могат да използват „другите инструменти, които са на тяхно разположение съгласно [този] регламент (решения, автентични актове и съдебни спогодби)“. Следователно до тези инструменти може да се прибегва за същите цели, за които може да се използва европейското удостоверение за наследство. Към тези инструменти трябва да се отнесат и националните удостоверения за наследство. По принцип те са предназначени за използване за сходни цели като европейското удостоверение за наследство. Това означава, че националните удостоверения за наследство също са – ако се използва изразът в съображение 69 от Регламент № 650/2012 – „на разположение“ по силата на този регламент. Поради това генералният адвокат поддържа, че правни инструменти като националните удостоверения за наследство и свързаните с тях производства попадат в приложното поле на Регламент № 650/2012. Неговата теза е възприета от съда в решението.

Разликата между ЕУН и националното удостоверение за наследство се състои на първо място в процедурата по издаването. ЕУН се издава по предвидения в Регламент 650/2012г. ред, докато всяка държава свободно и независимо определя реда, по който се издава националното удостоверение за наследство.

Различно е съдържанието на ЕУН, както и доказателственото му значение.

Съгласно чл.68 от регламента ЕУН съдържа следната информация в степента, необходима за целите, за които се издава:

- а) наименование и адрес на издаващия орган;
- б) регистрационен номер на досието;
- в) елементи, които служат за основание на издаващия орган да счита себе си за компетентен да издаде удостоверението;
- г) дата на издаване;
- д) данни за заявителя: фамилно име (ако е приложимо – име по рождение), собствено(и) име(на), пол, дата и място на раждане, гражданско състояние, гражданство, единен граждански номер (ако е приложимо), адрес и родствена връзка с починалия, ако има такава;
- е) данни за починалия: фамилно име (ако е приложимо – име по рождение), собствено(и) име(на), пол, дата и място на раждане, гражданско състояние, гражданство, единен граждански номер (ако е приложимо), адрес към момента на смъртта, дата и място на настъпване на смъртта;
- ж) данни за бенефициерите: фамилно име (ако е приложимо – име по рождение), собствено(и) име(на) и единен граждански номер (ако е приложимо);
- з) сведения за сключен от починалия брачен договор или, ако е приложимо, сключен от починалия договор във връзка с отношения, които съгласно приложимото към тях право имат сходни последици с брака, и сведения за режима на брачна собственост или за равностоеен режим на собственост;
- и) приложимото към наследяването право и елементите, въз основа на които се определя това право;
- й) сведения дали наследяването е по закон или се извършва в съответствие с разпореждане с имущество в случай на смърт, включително сведения за елементите, от които произтичат правата и/или

правомощията на наследниците, заветниците, изпълнителите на завещанието или управителите на наследственото имущество;

к) ако е приложимо, информация за начина, по който всеки бенефициер е приел или се е отказал от наследството;

л) делът на всеки от наследниците и, ако е приложимо, опис на правата и/или активите, които се полагат на всеки от тях;

м) опис на правата и/или активите за всеки един заветник;

н) ограниченията на правата на наследника(ците) и, според случая, заветника(ците) съгласно приложимото към наследяването право и/или съгласно разпореждането с имущество в случай на смърт;

о) правомощията на изпълнителя на завещанието и/или управителя на наследственото имущество и ограниченията на тези правомощия съгласно приложимото към наследяването право и/или съгласно разпореждането с имущество в случай на смърт.

Националните удостоверения за наследство съдържат по принцип по-малко като обем информация от ЕУН, но това зависи изцяло от националния законодател.

Съгласно чл.69 от регламента ЕУН има правни последици във всички държави членки, като за това не се изисква специална процедура - не е необходимо признаване или друго действие, за да се ползва ЕУН пред орган на друга държава.

Предполага се, че удостоверението представя точно елементите, установени в съответствие с приложимото към наследяването право или в съответствие с друго право, приложимо към специфични елементи. Предполага се, че лицето, посочено в

удостоверението като наследник, заветник, изпълнител на завещанието или управител на наследственото имущество, има посоченото в удостоверението правно положение и/или правата или правомощията, заявени в удостоверението, без да се налагат други условия и/или ограничения за тези права или правомощия освен заявените в удостоверението.

Счита се, че всяко лице, което въз основа на сведенията в удостоверението извършва плащания или предава имущество на лице, посочено в удостоверението като упълномощено да приема плащания или имущество, е извършило сделка с лице, което има правомощията да приема плащания или имущество, освен ако знае, че съдържанието на удостоверението е неточно или незнанието му за тази неточност се дължи на груба небрежност.

Ако лице, посочено в удостоверението като упълномощено да се разпорежда с наследствено имущество, се разпорежда с това имущество в полза на друго лице, се приема, че другото лице – ако действа въз основа на сведенията в удостоверението – е извършило сделка с лице, упълномощено да се разпорежда с въпросното имущество, освен ако знае, че съдържанието на удостоверението е неточно или незнанието му за тази неточност се дължи на груба небрежност.

Удостоверението представлява действителен документ за вписването на наследственото имущество в съответния регистър на дадена държава членка, без да се засяга член 1, параграф 2, букви к) и л).

Тази доказателствена сила на ЕУН се основава на установените в

регламенат специални правила по неговото издаване, специалната процедура, при която органът, който издава удостоверението, извършва сериозна проверка на обстоятелствата, които отбелязва в удостоверението, изрично предвидената възможност за обжалване, вкл. и на акта, с който удостоверението е издадено, както и възможността за спиране на действието на удостоверението при наличие на спор за някои обстоятелства, свързани с наследяването и за отмяна на вече издадено ЕУН, ако се установи, че отразените в него обстоятелства са неверни.

Много важно е също така да се има предвид разпоредбата на чл.70 от регламента:

1. Издаващият орган запазва оригинала на удостоверението и издава едно или няколко заверени копия от документа на заявителя и на всяко лице, което удостовери законен интерес.

2. За целите на член 71, параграф 3 и член 73, параграф 2 издаващият орган съхранява списък на лицата, на които са издадени заверени копия съгласно параграф 1.

3. Издадените заверени копия са действителни за ограничен срок от шест месеца, който се обозначава в завереното копие посредством посочване на дата на изтичане на срока на действие. В изключителни и надлежно обосновани случаи издаващият орган може, чрез дерогация, да определи по-дълъг срок на действие. След изтичането на този срок всяко разполагащо със заверено копие лице, за да може да използва удостоверението за посочените в член 63 цели, трябва да подаде заявление за удължаване на срока на действие на завереното копие или да поиска ново заверено копие от издаващия орган.

На всеки заинтересован се издава само копие от ЕУН. Копието има валидност 6 месеца. Срок за валидност на оригинала не е предвиден. Тази особеност се дължи на обстоятелството, че във всеки момент ЕУН може да бъде променено, ако се установи, че някои обстоятелства в него са неверни. Във всеки следващ момент може да бъде издадено копие от оригинала на ЕУН, съответстващо на нанесените междувременно промени и поправки в същото.

Изключително важна в тази насока е и разпоредбата на чл.71 от регламента:

1. При поискване от лице, което проявява законен интерес, или служебно издаващият орган поправя удостоверението в случай на техническа грешка.

2. При поискване от лице, което проявява законен интерес, или – когато това е възможно съгласно националното право – служебно издаващият орган изменя или оттегля удостоверението, когато се установи, че удостоверението или отделни елементи от него са неточни.

3. Издаващият орган незабавно уведомява всички лица, които съгласно член 70, параграф 1 са получили заверени копия от удостоверението, в случай на поправка, изменение или оттегляне на удостоверението.

Съгласно чл.72 от регламента решенията, взети от издаващия орган по член 67, могат да бъдат обжалвани от всяко лице, което има право да подаде заявление за удостоверение. Решенията, взети от издаващия орган по член 71 и член 73, параграф 1, буква а) могат да бъдат обжалвани от всяко лице, което удостовери законен интерес. Следователно не само лицето, което е подало заявление за издаване на ЕУН

може да обжалва решението за издаването му.

Чл.73 от регламента пък предвижда спиране на действието на ЕУН:

1. Действието на удостоверение може да бъде спряно от:

а) издаващия орган, при поискване от всяко лице, което проявява законен интерес – до изменянето или оттеглянето на удостоверението съгласно член 71; или

б) съдебния орган, по искане на всяко лице, което има право да обжалва решение, взето от издаващия орган съгласно член 72, до изхода от производството по обжалване.

2. Издаващият орган или, според случая, съдебният орган незабавно уведомява всички лица, които съгласно член 70, параграф 1 са получили заверени копия от удостоверението, за спирането на действието на удостоверението.

За времето на спиране на действието на удостоверението не се издават заверени копия от удостоверението.

Част от тези разпоредби не са възпроизведени в ГПК, но въпреки това се прилагат и в хипотези, при които ЕУН е било издадено от български съд, тъй като правилата на регламента имат пряко и непосредствено действие и възпроизвеждането им в националното законодателство не е необходимо. Българският законодател има единствено задължението да определи кой орган издава ЕУН в България.

Компетентен да издаде ЕУН е органът на държавата членка, чието право е приложимо към наследяването, т.е. или орган на държавата по последното обичайно местопребиваване на починалия, или органът на държавата, чийто гражданин е починалият, ако той е избрал за приложимо към наследяването си отечественото си право.

Задължително ли е използването на формулярите към Регламент 650/2012:

По този въпрос СЕС се е произнесъл в решение от 17.01.2019г. по дело С-102/18. Прието е, че чл. 65, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство и член 1, параграф 4 от Регламент за изпълнение (ЕС) № 1329/2014 на Комисията от 9 декември 2014 година за изготвяне на формулярите, посочени в Регламент № 650/2012, трябва да се тълкуват в смисъл, че за заявлението за издаване на европейско удостоверение за наследство по смисъла на член 65, параграф 2 от Регламент № 650/2012 не е задължително използването на формуляр IV, съдържащ се в приложение 4 към Регламент за изпълнение № 1329/2014.

5. Понятие за автентичен акт

Съгласно чл.3, §1, буква „и“ от Регламент 650/2012 „автентичен акт“ означава документ в областта на наследяването, който е формално съставен или вписан като автентичен акт в държава членка и чиято автентичност:

i) е свързана с подписването и съдържанието на автентичния акт; както и

ii) е установена от публичен орган или всеки друг орган, овластен за това от държавата членка по произход.

Съгласно съображение 62 от регламента „автентичността“ на автентичния акт следва да бъде автономно понятие, което обхваща такива елементи като истинността на акта, формалните предпоставки за него, правомощията на органа, изготвил акта, и процедурата за изготвянето му. То следва да обхваща и фактическите елементи, описани в автентичния акт от съответния орган, като факта, че посочените страни са се явили пред този орган на указаната дата и че са направили посочените изявления. Страна, която желае да оспори автентичността на автентичен акт, следва да направи това пред компетентния съд в държавата членка по произход на автентичния акт съгласно правото на тази държава членка.

Автентичен акт следователно ще бъде нотариално завереният договор за доброволна делба или съдебно-спогодителният протокол.

Като автентични актове следва да бъдат определени и съставените по реда на ГПК описи на наследствено имущество, протоколът за обявяване на саморъчно завещание, протоколът, който се съставя когато саморъчно завещание се предава на нотариуса за пазене.

Лице, което желае да използва автентичен акт в друга държава членка, може да поиска от органа, съставящ автентичния акт в държавата членка по произход, да попълни формуляра, изготвен в съответствие с процедурата по консултиране, посочена в член 81, параграф 2, в който е описано каква доказателствена сила има автентичният акт в държавата членка по произход“.

Съгласно член 60, параграфи 1 и 2 от посочения регламент:

„1. Автентичен акт, който подлежи на изпълнение в държавата членка по произход, има изпълнителна сила в друга държава членка по искане на заинтересована страна в съответствие с процедурата, предвидена в членове 45–58.

2. За целите на член 46, параграф 3, буква б) органът, който е съставил автентичния акт, издава по искане на заинтересованата страна свидетелство, като използва формуляра, изготвен в съответствие с процедурата по консултиране, посочена в член 81, параграф 2“.

Формулярите могат да бъдат намерени като приложения към Регламент за изпълнение № 1329/2014.

Когато нотариусите не упражняват съдебни функции, те не са обвързани от правилата относно компетентността, а издаваните от тях автентични актове следва да се разпространяват в съответствие с разпоредбите относно автентичните актове- съображение 22 от преамбюла към Регламент 650/2012.

Както посочва генералният адвокат Y. BOT в заключението си по дело C-650/2012 определение квалификацията като „автентичен акт“ произтича от това, че автентичността на документа е свързана с подписването и съдържанието на автентичния акт и е установена от публичен орган или всеки друг орган, овластен за това от съответната държава членка. Това определение, което се основава на подхода на Съда в решение от 17 юни 1999 г., Unibank, при тълкуването на член 50 от Конвенцията за подведомствеността и изпълнението на съдебни решения в областта на гражданското и търговското право, подписана в Лугано на 16 септември

1988 г., не възпроизвежда изискването за изпълнителна сила на акта. То е включено със сходен текст в член 4, параграф 3, буква а) от Регламент № 805/2004, в член 2, параграф 1, точка 3, буква а) от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка, в член 2, буква в) от Регламент № 1215/2012 и в член 3, параграф 1, буква в) от Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи. В съображение 62 от Регламент № 650/2012 е уточнено, че „автентичността“ на автентичния акт следва да бъде автономно понятие, определено като зависещо от спазването на различни изисквания, що се отнася до формата, явяването на страните и удостоверяването, които са свързани с правомощията на издаващия орган. Както Съдът е постановил за целите на прилагането на Регламент № 44/2001, тоест преди влизането в сила на Регламент № 650/2012, и по-специално на член 3, параграф 1, буква и), подточка ii), първият критерий, който следва да се провери, е „участието на публичен орган или на всеки друг овластен орган от държавата по произход“. Както и при решенията, целта е да се улесни свободното движение на такива актове. Вторият критерий, който е посочен в член 3, параграф 1, буква и), подточка i) от Регламент № 650/2012, се отнася до ролята на публичния орган. Той не бива да се ограничава до удостоверяване на

подписите. Той трябва също да удостовери съдържанието на акта, което означава, че този акт не следва да бъде резултат само от направените декларации или волеизявления и поради това компетентният орган може да носи отговорност и по отношение на данните в акта.

Мислимо е по отношение на понятието за автентичен акт да се използват също така насоките, дадени в Зелената книга на Европейската комисия относно наследяването и завещанията от 1.03.2005 г., която съдържа специална дефиниция с оглед подготовката на бъдещия регламент: „автентичен документ“ представлява писмен акт, който документира факти /обстоятелства/ или правни сделки и чиято истинност е удостоверена от орган с властническа компетентност или от овластено длъжностно лице с властнически функции /напр. нотариални удостоверения и др./, т.е. официални документи.

Съгласно чл.59 от регламента „автентичните актове, съставени в дадена държава членка, имат същата доказателствена сила в друга държава членка, както в държавата членка по произход, или възможно най-сравнимото действие, при условие че това не противоречи явно на обществения ред (*ordre public*) в засегнатата държава членка.

Формалната доказателствена сила на „автентичния акт“ се изразява в това, че той удостоверява спрямо всички четири групи обстоятелства:

- че материализираното в него изявление на компетентния орган наистина е било направено;
- че то изхожда именно от органа, подписал акта като негов издател;
- че документът е издаден на датата, посочена в него;

- че документът е издаден в мястото, посочено в него.

Материалната доказателствена сила на автентичния удостоверителен акт в качеството му на официален документ, издаден от длъжностно лице в кръга на компетентността му и по установените форма и ред, се състои в това, че той съставлява доказателство спрямо всички за изявленията пред длъжностното лице и за извършените от него и пред него действия. Проявлението на тази материална доказателствена сила е обусловено от изпълнението на три кумулативни условия: първо - издателят на автентичния акт да е орган с властническа компетентност, призната му по закона на държавата по произход или делегирана му по установения ред от такъв орган; второ - актът да е издаден в кръга на материалната компетентност на своя издател и трето - актът да е издаден във формата и по реда, предвидени за издаването му /тяхното спазване е юридическа гаранция за верността на извършеното удостоверяване/.

Действителността на автентичните актове може да бъде оспорвана само пред съд на държавата-членка по произхода им и по реда, предписан в нейното законодателство.

Чл.59, § 2 и § 3:

2. Оспорване на автентичността на автентичен акт се прави пред съдилищата на държавата членка по произход и решението по оспорването се взема по силата на правото на тази държава. Оспорваният автентичен акт няма никаква доказателствена сила в друга държава членка, докато оспорването е висящо пред компетентния съд.

3. Оспорване на правните актове или правоотношенията, вписани в

автентичен акт, се прави пред съдилищата, които са компетентни съгласно настоящия регламент, и решение по оспорването се взема по силата на правото, приложимо съгласно глава III. Оспорваният автентичен акт няма никаква доказателствена сила в държава членка, различна от държавата членка по произход, по отношение на предмета на обжалването, докато оспорването е висящо пред компетентния съд.

Съображение 63 от преамбюла: формулировката „правни актове или правоотношения, вписани в автентичен акт“ следва да се тълкува като позоваване на съдържанието по същество, отразено в автентичния акт. Правни актове, вписани в автентичен акт, биха могли да бъдат например споразумение между страните относно делбата или разпределението на наследственото имущество, завещание или договор за наследство или друго волеизявление. Правоотношения между страните биха могли да бъдат, например, определянето на наследниците и други бенефициери, установени съгласно приложимото към наследяването право, съответните им дялове, наличието на запазена част, или друг елемент, установен съгласно приложимото към наследяването право. Страна, която желае да оспори правни актове или правоотношения, вписани в автентичен акт, следва да направи това пред компетентните по настоящия регламент съдилища, които следва да решат спора в съответствие с приложимото към наследяването право. Автоматичното признаване на автентичните актове означава, че не следва да се изисква апостил или легализация, а само превод от оторизиран преводач на официалния език на държавата, в която се

представя, когато произхода на автентичния акт е от държава-членка на ЕС Чл.74 - Легализация или друг подобен вид формален акт не се изисква за документи, издадени в държава членка съгласно Регламент 650/2012.

В т.7 от Зелената книга относно наследяването и завещания от 1.03.2005 г. [COM(2005) 65 final] се изтъква, че създаването на пространство на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС налага отказ или поне опростяване на процедурите по легализация или снабдяване с апостил а автентичните актове в областта на наследяването, издадени от компетентен орган на една държавна-членка и представени в друга, изискваща ги държава-членка.

В определение №225/23.12.2019г. по ч.гр.д.№4414/2019г. на Първо ГО на ВКС като автентичен акт по смисъла на регламента е определено нотариално удостоверение № 31.769 от 24.10.2017 г., издадено от метр Кристин Дернер, нотариус в Бетембург, Велико Херцогство Люксембург. Удостоверението е съставено от нотариус на 24.10.2017 г., с цел да удостовери верността и общоизвестността на фактите, че Венета Радикова е починала, че е оставила саморъчно написано завещание от 09.05.2015 г., че същото е депозирано в кантората на нотариус Кристин Дернер на 28.04.2017 г. под № 31.252 от нейния регистър и, че се е разпоредила със своето имущество според завещанието, както следва от неговия текст, като в самото нотариално удостоверение е възпроизведен текстът на саморъчното завещание по начина, по който издалият удостоверение нотариус лично е възприел съдържанието му при обявяването и прочитането му.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

№ 225

София, 23.12.2019 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

Върховният касационен съд на Република България, гражданска колегия, I-во отделение, в закрито заседание на деветнадесети декември две хиляди и деветнадесета година в състав:

Председател:Маргарита Соколова

Членове:Светлана Калинова

Гълъбина Генчева

като изслуша докладваното от съдията Соколова ч. гр. д. № 4414/2019 г., и за да се произнесе, взе предвид:

Производството е по чл. 274, ал. 3, т. 2 вр. чл. 577, ал. 1 ГПК.

Образувано е по частна касационна жалба вх. № 84021/26.06.2019 г. на Невена Ненова Ненова, чрез адвокатите Елена Карадиамандиева и Мария Карадиамандиева, срещу определение № 13089 от 30.05.2019 г. на Софийския градски съд по ч. гр. д. № 49/2019 г., с което без уважение е оставена частна жалба срещу определение № 1262 от 20.11.2018 г. на съдия по вписванията при Софийския районен съд за отказ да разпорежи вписване на саморъчно

завещание на Венета Цветанова Радикова по заявление вх. № 77728/20.11.2018 г.

Иска се отмяна на обжалвания съдебен акт с довод за неправилно приложение на чл. 27 от Регламент /ЕС/ № 650/2012 г. и на чл. 4 от Правилника за вписванията /ПВП/ и за противоречие с т. 6 на ТР № 7/2012 г. на ОСГТК на ВКС. Поддържа се неправилно възприемане на фактите от градския съд, тъй като е поискано вписване на препис от обявено завещание и приложеният към заявлението за вписване акт представлява препис на саморъчното завещание, изготвен от нотариус в Люксембург, който го е обявил съобразно изискванията на отечественото му право. Фактът, че не е представено фотокопие на завещанието, заверено от нотариус, каквато е българската практика, не води до липса на подлежащ на вписване акт, нито опорочава формата - редовността на представения за вписване акт от външна страна. Въззивният съд с обжалваното определение е повторил грешката на съдията по вписванията, несъобразявайки, че проверката върху представения за вписване акт се ограничава само до нередовността му от външна страна, в т. ч. форма. В изложението на основанията по чл. 280, ал. 1 ГПК се поставят, с твърдение за обуславящи, два въпроса: 1. относно задължението на съда, сезиран с жалба срещу отказа на съдията по вписванията за вписване на завещание, препис от което е издаден от нотариус в държава - членка на Европейския съюз, при който е било съхранявано, и който е издал препис от него, да изложи мотиви при произнасянето си по подадената жалба, съобразявайки съображенията, изложени в нея; 2. относно задължението на съда при

произнасянето си да съобрази приети правила по казуси с международен елемент и конкретно Регламент /ЕС/ № 650/04.07.2012 г.

Върховният касационен съд, състав на I-во г. о., предвид данните по делото намира, че частната касационна жалба е подадена в срок, от лице с активна процесуална легитимация и правен интерес от обжалването, срещу подлежащ на касационен инстанционен контрол въззивен съдебен акт, така допустима.

По въпроса за наличието на предпоставки за допускане на касационното обжалване съставът на ВКС, I-во г. о., намира следното:

По заявление вх. № 77728 от 20.11.2018 г. на Невена Ненова Ненова, чрез адв. Елена Карадиамандиева-Иванова, за вписване на саморъчно завещание на Венета Цветанова Радикова, гражданка на Люксембург, обявено от нотариус в Бетембург, с определение № 1262 от 20.11.2018 г. на съдия по вписванията при Софийския районен съд е постановен отказ.

За да потвърди отказа на съдията по вписванията, Софийският градски съд приел от фактическа страна, че пред службата по вписвания не е било представено самото саморъчно завещание. Позовавайки се на чл. 69 КМЧП, Правилника за вписванията и на разясненията, дадени в т. 6 от ТР № 7/2012 от 25.04.2013 г. по тълк. д. № 7/2012 г. на ОСГТК на ВКС, съдът приел, че отказът за вписване е законосъобразен, поради което отхвърлил жалбата.

Първият от поставените в изложението въпроси не може да обоснове допускането на касационно обжалване, защото е изцяло въпрос по правилността на акта на градския съд, тъй като изисква съобразяване на

съдържанието на жалбата на страната, адресирана до него. А и видно от самия акт /съдържанието му при прочит/, същият не е лишен от мотиви, като проверката на правилността им е част от самата касационна проверка. Следователно първият въпрос не разкрива характеристиката на обуславящ правен въпрос по смисъла на приетото в мотивите към т. 1 на ТР № 1/19.02.2010 г. по тълк. д. № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС, така не може да изпълни функцията на обща предпоставка за допускане на касационното обжалване, която само в кумулативна даденост с поне една от специалните предпоставки по чл. 280, ал. 1, т.т. 1 - 3 ГПК може да обоснове достъп на обжалвания акт до касационна проверка.

Не се явява обуславящ, по същите съображения, изложени във връзка с първия въпрос, и вторият поставен в изложението въпрос. Въпросът за приложимия закон поначало имплицитно съдържа твърдение за нарушена от съда правна норма, така кореспондира с оплакването за неправилност на съдебния акт. Дали е приложим или не регламент, дали негова разпоредба не е приложена изобщо или е приложена, но при грешно тълкуване, е въпрос по същество, след като в обжалвания акт съдът не е обсъждал приложението ѝ, така изводите му не са обусловени от нейното неправилно тълкуване или пълно несъобразяване.

Касационното обжалване обаче следва да се допусне на основание чл. 280, ал. 2, предл. 3-то ГПК за проверка правилността на извода на въззивния съд, че следва да се представи самото саморъчно завещание, когато се иска вписване на препис от обявено саморъчно завещание.

По съществуващото на частната касационна жалба - същата е основателна.

Видно от приложеното по делото заявление до съдията по вписванията № 77728/20.11.2018 г., поискано е вписване на саморъчно завещание на Венета Цветанова Радикова, обявено от нотариус в Бетембург. Към заявлението е приложен заверен от МВНР на РБ превод на нотариално удостоверение № 31.769 от 24.10.2017 г., издадено от метр Кристин Дернер, нотариус в Бетембург, Велико Херцогство Люксембург, с апостил по образец съгласно Хагската конвенция за премахване на изискването за легализация на чуждестранни публични актове, ратифицирана със закон, Обн., ДВ, бр. 47/2000 г.

Видно от самото нотариално удостоверение и от превода на съдържанието му, то е съставено от нотариус на 24.10.2017 г., с цел да удостовери верността и общоизвестността на фактите, че Венета Радикова е починала, че е оставила саморъчно написано завещание от 09.05.2015 г., че същото е депозирано в кантората на нотариус Кристин Дернер на 28.04.2017 г. под № 31.252 от нейния регистър и, че се е разпоредила със своето имущество според завещанието, както следва от неговия текст, като в самото нотариално удостоверение е възпроизведен текстът на саморъчното завещание по начина, по който издалият удостоверението нотариус лично е възприел съдържанието му при обявяването и прочитането му.

От така установените обстоятелства следва, че със заявлението е поискано вписване не на самото саморъчно завещание, а на нотариално заверен препис на обявено саморъчно завещание, който препис подлежи на

вписване съгласно чл. 112 б. „и“ ЗС и чл. 4, б. „к“ ПВп.

Същественият и спорен в настоящия казус въпрос е не кой закон урежда в случая вписването на представения към заявлението акт, а дали по смисъла чл. 112, б. „и“ ЗС и чл. 4, б. „к“ ПВп представеното с легализиран превод и апостил нотариално удостоверение по начина на съставянето му и възпроизвеждане на съдържанието на завещанието в него представлява препис от обявеното саморъчно завещание, и най-вече дали има силата на официален свидетелстващ документ /"автентичен акт" по смисъла на Регламент /ЕС/ № 650/2012 г. на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство/ относно факта на съществуване на завещанието. Според настоящия състав на ВКС, I-во г. о., то отговаря на изискванията за препис от обявено саморъчно завещание и се ползва с присъщата на официалните свидетелстващи документи доказателствена сила относно факта на самото завещание като документ, така и относно неговото съдържание, предвид, че и двата факта са възприети лично от издалия го нотариус.

Целта на вписването на препис от обявени от нотариуса завещания е даде единствено гласност на факта, че завещание съществува и че бенефициентите са заявили намерение да се ползват от него, като валидността на самото завещание и евентуалните негови материалноправни последици остават извън обхвата на проверката, която съдията по вписванията може да

извършва, както и на последиците на самото вписване.

Действително съгласно чл. 69 КМЧП, която е приложимата в случая разпоредба /предвид пар. 18 и пар. 19 от Преамбюла и чл. 1, т. 2, б. „л“ на Регламент /ЕС/ № 650/2012 г. на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство, които изключват изрично от обхвата му вписването в регистър и правните изисквания, при които то се извършва, както и последиците от вписването или невписването на актовете относно права върху недвижима или движима собственост, както и предвид факта, че според представената от молителката декларация два от завещаните недвижими имота се намират на територията на Република България/, вписването на правни сделки по придобиване, прехвърляне и погасяване на вещни права се урежда от правото на държавата, в която вещта се е намирала към момента на извършване на сделката, следователно се урежда от Закона за собствеността, Правилника за вписванията и Закона за наследството като вътрешни законодателни актове. Неправилно обаче въззивният съд е приел, че се иска вписване на саморъчно завещание. Неправилно съдията по вписванията е извършвал проверка за формата на самото саморъчно завещание според българския Закон за наследството, както и е проверявал законосъобразността на обявяване на завещанието съобразно чл. 27 ЗНсл, тъй като пред него е било представено за

вписване не саморъчно завещание, а нотариален препис на завещание, още повече, че начинът на обявяване на завещанието, както и самото му вписване, не са елемент от фактическия състав на саморъчното завещание по българското право, нито изисквания към формата и действителността му.

В обобщение - обжалваното определение, както и потвърденият с него отказ, следва да бъдат отменени като неправилни, поради което касационното обжалване следва да бъде допуснато, а преписката следва да бъде изпратена на съдията по вписванията за вписване на представения препис от саморъчно завещание на Венета Цветанова Радикова.

По изложените съображения Върховният касационен съд на РБ, състав на I-во г. о.

О П Р Е Д Е Л И:

ДОПУСКА касационно обжалване на определение № 13089 от 30.05.2019 г. по ч. гр. д. № 49/2019 г. на Софийския градски съд.

ОТМЕНЯ определение № 13089 от 30.05.2019 г. по ч. гр. д. № 49/2019 г. на Софийския градски съд и определение № 1262 от 20.11.2018 г. на съдия по вписванията при Софийския районен съд за отказ да разпреди вписване по заявление вх. № 77728/20.11.2018 г.

ИЗПРАЩА на съдията по вписванията при Софийския районен съд преписката по заявление вх. № 77728/20.11.2018 г. за вписване на препис от саморъчно завещание, съставено на 09.05.2015 г. от Венета Цветанова Радикова, и обявено от метр Кристин Дернер - нотариус в Бетембург, Велико Херцогство Люксембург.

Определението е окончателно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ:

Определение № 479 от 17.04.2013 г. по гр. д. № 1223/2012 г. на Върховен касационен съд

Чл. 280 ГПКЧл. 280, ал. 1 ГПКЧл. 280, ал. 1, т. 1 ГПКЧл. 280, ал. 1, т. 2 ГПКЧл. 280, ал. 1, т. 3 ГПКЧл. 281, т. 3 ГПКЧл. 42, б. 6 ЗНЧл. 90, ал. 2 КМЧП

Върховният касационен съд на Република България, трето гр. отделение, в закрито заседание на 6.03.13 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА
ЧЛЕНОВЕ: МАРИЯ ИВАНОВА
ИЛИЯНА ПАПАЗОВА

Като разгледа докладваното от съдия И. гр.д. №1223/12 г., намира следното: Производството е по чл.288, вр. с чл.280 от ГПК.ВКС се произнася по допустимостта на касационната жалба на М. Ц. срещу въззивното решение на Търговишки окръжен съд /ОС/ по гр.д. №168/11 г. и по допускане на обжалването. С въззивното решение е отхвърлен предявеният от касатора срещу П. Й. иск по чл.42, б."б" от Закона за наследството/ ЗН/ за обявяване нищожността на завещанието на С. С. от 3.05.2004 г., поради неспазване на предвидената форма. Касационната жалба е подадена в срока по чл.283 от ГПК срещу подлежащо на касационно обжалване въззивно решение и е допустима. За допускане на обжалването касаторът се позовава на чл.280, ал.1,т.1 и 3 от ГПК. Поставя като значими за спора въпросите от предмета му: дали, след като общият

наследодател на страните е притежавал двойно гражданство /българско и на САЩ/ и е оставил наследствени имоти на територията на РБ следва да се приложи само българският наследствен закон при преценка на действителността на завещанието; следва ли за последното да се прилагат паралелно чуждестранният закон - Официалният кодекс на окръг К. - САЩ, ЗН на РБ и КМЧП, вл. в сила през 2005 г.; след като завещанието се състои от няколко листа, следва ли всеки лист да бъде подписан от завещателя и ако това не е така има ли това обстоятелство значение за валидността на завещанието; има ли значение за валидността на завещанието липсата на установъчни /индивидуализиращи/ данни за завещателя и за свидетелите, присъствали при съставянето му; може ли съдебният състав да постанови своя акт при липса на данни относно компетентността на органа, надзиравал международно завещание по законодателството на САЩ, след като от приетото заключение на в.л. се установява, че нотариусът, пред когото е извършено завещанието не е компетентен да надзирава международно завещание, каквото според касатора е процесното. Намира, че въпросите са решени в противоречие с практиката на ВКС - р. по т.д. № 400/08 г. на второ т.о. и по гр.д. №1331/08 г. на първо г.о./ решенията са по реда на ГПК, отм., затова твърдяното противоречие следва да се квалифицира по чл.280, ал.1,т.2 от ГПК - ТР №1/19.02.10 г./ и са от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото -т.3. Последното не е обосновано откъм специфичните за основанието цел и предпоставки, посочени в ТР №1/19.02.10 г. Изложени са доводи за неправилност - незаконосъобразност, на

въззивното решение, които сочат на осн. по чл.281,т.3 от ГПК и ВКС не ги разглежда в това производство. Основанията по чл.280, ал.1 от ГПК са различни от тези по чл.281,т.3 от ГПК, както е разяснено в цитираното по-горе ТР №1/10 г.В. съд е приел, че следва да преценява действителността на завещанието съобр. чл.90, ал.2 от КМЧП / действащ към смъртта на завещателя - 15.12.07 г./, който въвежда принципа на „най-благоприятният закон“. От посочените в разпоредбата алтернативи в случая следва, че завещанието е действително, ако е съставено съобразно нормите на българското или на американското право / на всяко едно от тях/. Констатирал е, че завещанието е съставено пред нотариус в САЩ, завещателят е бил американски гражданин и е имал обичайно местопребиваване там, макар да притежава и да е завещал имоти и в България. Приел е, че оспореното завещание отговаря на съществените изисквания за форма на нотариалното завещание по българския закон и на изискванията за форма на вътрешно завещание по американския закон, поради което е отхвърлил иска по чл.42, б."б" от ЗН. По първите два въпроса / за приложимото право/ не се установява противоречие на въззивното решение с представената практика на ВКС. Р. по гр.д. №1331/08 г. е постановено по иск за недействителност за завещание , съставено във В. - А. през 1983 г. , като наследството е открито през 1993 г. Констатирано е, че и към двата момента в българското право няма стълкновителни норми, уреждащи приложимия закон, затова е приложено общото правило, че за сделки с недвижими имоти се прилага законът по местонахождението им. В процесния сега случай наследството е открито през

2007 г. и е приложен чл.90, ал.2 от действащия към този момент КМЧП. Същото за приложимия закон е прието и в р. по гр.д. №2163/08 г. на трето г.о. на ВКС, по реда на ГПК, отм.. В р. по гр.д. №515/12 г. на второ г.о., по чл.290 ГПК по въпроса за приложимия закон относно действителността на завещание, съставено в чужбина, преди приемане на КМЧП и имащо за предмет недвижими имоти в страната е прието следното: „До приемането на Кодекса на международното частно право през 2005г. в българското законодателство липсва нормативна уредба на наследствените отношения с международен елемент. Въпросите относно приложимия закон за формата на завещанието се решават в международното частно право при спазването на един основен принцип - favor testamenti. Този принцип има характер на обичайна норма на международното частно право е намерил израз в X. конвенция за стълкновенията на закони в материята относно формата на завещателните разпореджания от 1961г. Конвенцията представлява уеднаквен закон за М. и на практика се прилага и от държави, които не са страни по нея /като България/. Съгласно чл.1 от Конвенцията завещателното разпореджане е действително по отношение на формата, ако отговаря на закона: 1/ по мястото, където е съставено /lex loci actus/; 2/ по гражданството на завещателя към момента на съставяне на завещанието или към момента на смъртта му /lex patriae/; 3/ по местожителството на завещателя към момента на извършване на завещанието или на смъртта му /lex domicilii/; 4/ по местонахождението на недвижимия имот, включен в завещанието /lex rei sitae/. Посочените правила не са изрично

уредени в българското законодателство до приемане на КМЧП, но те имат характер на правен обичай и са приемани както в правната теория /виж Т. Т. „Международни семейни и наследствени отношения“, Университетско издателство, 1994г., стр.331 и сл./, така и в съдебната практика. Тяхното прилагане отговаря на тенденциите на съвременния динамичен живот и на развитието на международното частно право в останалите европейски държави. Красноречив израз на приемането на тези правила е фактът, че при кодифицирането на материята те са възприети от българския законодател като законови разпоредби - чл. 90, ал.2 КМЧП. В обобщение следва да се приеме, че завещание, съставено в чужбина, преди приемането на КМЧП, е действително по форма, ако отговаря на изискванията на някой от посочените закони: законът по местосъставянето на завещанието, отечествения закон на завещателя, законът по обичайното местопребиваване/местожителство/ на завещателя или законът по местонахождението на недвижимия имот". В решение по гр.д. №829/09 г. на четвърто г.о., постановено по въпрос за формата на упълномощаването за сделка с недв. имот, извършено в чужбина от чужд нотариус пък е посочено, че: „О. сделка за учредяване, променяне или прекратяване на права върху имот в България може да бъде извършена в чужбина според изискванията за форма на българския закон. Формата обаче ще бъде спазена и ако са съобразени само изискванията за такова овластяване в държавата, в която е извършена овластителната сделка" - според алтернативите на чл.61 от КМЧП. Подобна алтернативност за формата специално на завещанието,

като разпоредителна сделка, е установена и в чл.90, ал.2 от КМЧП. Не се установява твърдяното противоречие и по двата въпроса, относими към формата за действителност на завещанието по американското право. От заключението на в.л. проф. Н. Натов, назначено в изпълнение на задължението на съда по чл.43 от КМЧП се установява, че нотариалното завещание отговаря на изискванията за вътрешно / от друг тип/ завещание по закона на САЩ, окръг К. и това според въззивният съд и цитираната по -горе практика е достатъчно за действителността му. Изискванията за приподписване на всяка страница от завещателя и за оправомощен надзираващ орган /каквото нотариусът не е, според издирената от в.л. практика на тамошните съдилища/ са за международното завещание по американския закон. Процесното завещание не отговаря на тези изисквания, но според ОС това не се отразява на валидността му като вътрешно завещание в посочения по-горе смисъл. При така приетото относно валидността на завещанието по закона на САЩ, където е съставено, без значение е последният / четвърти по ред в изложението/ въпрос за липса на достатъчно данни, изискуеми от бълг. закон - чл.474, ал.4 ГПК, за самоличността и дееспособността на завещателя и подписалите завещанието свидетели / посочили име и адрес/ и релевираното във връзка с този въпрос противоречие с р. по т.д. №400/08 г. на второ т.о., което е за задълженията на българския нотариус по българския закон при явяване и индивидуализация на български граждани. Поради изложеното не са налице основания за допускане на обжалването и ВКС на РБ, трето г.о.О П Р Е Д Е Л И :НЕ ДОПУСКА

касационно обжалване на въззивното решение на Търговищки окръжен съд по гр.д. №168/11 г. от 3.11.11 г. Определението е окончателно.

Определение № 79 от 25.02.2015 г. по ч. гр. д. № 7343 / 2014 г. на Върховен касационен съд, 1-во гр. отделение

Чл. 127 ГПКЧл. 127, ал. 2 ГПКЧл. 274, ал. 3, т. 1 ГПКЧл. 274, ал. 4 ГПКЧл. 280, ал. 1, т. 3 ГПКЧл. 118 КМЧПЧл. 118, ал. 2 КМЧПЧл. 119, ал. 2 КМЧПЧл. 119, ал. 3 КМЧП

Върховният касационен съд на Република България, първо гражданско отделение, в закрито заседание в състав:

Председател: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА

Членове: МАРГАРИТА СОКОЛОВА

ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА

като разгледа докладваното от съдия Генчева гр.д.№7343 по описа за 2014г., за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по чл.274, ал.3, т.1 ГПК.

С определение №2433/07.10.14г. по ч.гр.д.№3593/14г. на Софийския апелативен съд е потвърдено определение №16300 от 06.08.14г. по гр.д.№7844/12г. на Софийски градски съд, ГО, III бр.с-в, с което е била върната като нередовна исковата молба на Ц. Л. В. срещу Столична община по чл.118 КМЧП. Въззивният съд е приел, че в указания срок ищцата не е представила изискуемото по чл.119, ал.2 КМЧП удостоверение, че решението, чието признаване се иска, е влязло в сила. Представянето на това удостоверение като приложение към исковата молба е условие за нейната редовност, което в случая не е било изпълнено, въпреки дадените указания на съда и двукратно определения срок за изпълнение на тези указания.

Частна касационна жалба срещу въззивното определение е подадена от ищцата Ц. Л. В.. Жалбоподателката поддържа, че решението, с което е променено името и на Ц. К.П., е влязло в сила, което се установява от приложените към исковата молба документи - удостоверение за придобиване на гражданство на САЩ и документ за самоличност - американски паспорт с имена Ц. К.П.. Счита, че удостоверяването за влизане в сила на съдебното решение, чието признаване се иска, може да стане и в хода на производството по делото и въпросното удостоверение по чл.119, ал.2 КМЧП не е условие за редовност на исковата молба.

В изложението към жалбата се поддържа основанието по чл.280, ал.1, т.3 ГПК по следните въпроси:

1. Необходимо ли е като условие за допустимост на исковата молба представяне на удостоверение по смисъла на чл.119, ал.2 КМЧП от същия съд, че решението, чието признаване се иска, е влязло в сила, когато изводи за стабилитет могат да се направят въз основа на самото решение, представляващо официално заверен препис, скрепен с апостил и издаден шест години след постановяване на решението, когато в него не е посочено, че подлежи на обжалване, респ. когато по делото са налице доказателства, че решението е произвело действие в страната, в която е постановено, като въз основа на него е предоставено гражданство на ищеца и е издаден личен паспорт.

2. Доказва ли се автентичността на решението, чието признаване се иска, когато то се представя в официално заверен препис, с положени печати на съда и апостил, превод от заклет преводач и заверка на Дирекция „К.

отношения” към М., след като предвиденото в чл.119, ал.2 КМЧП изискване за представяне на удостоверение за влизането му в сила е насочено да гарантира автентичността на документа.

3. Допустимо ли е установяване на правото на страната, в която е постановено решението, чието признаване се търси, за установяване на момента на влизането му в сила. Следва ли в такава хипотеза компетентният съд да разгледа исковата молба и да се произнесе по направеното доказателствено искане за установяване на правото и за изпълнение на съдебна поръчка, или следва да прекрати делото поради нередовност на исковата молба.

Ответникът в производството - Столична община, не взема становище по жалбата.

Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, приема следното:

Частната жалба е процесуално допустима, тъй като е подадена в срок, от надлежна страна, срещу подлежащо на обжалване определение на въззивния съд, с което се потвърждава преграждащо определение на първата инстанция. Не е налице пречката на чл.274, ал.4 ГПК за разглеждане на частната жалба.

Налице е и основанието по чл.280, ал.1, т.3 ГПК за допускане на касационно обжалване. Постановените от жалбоподателя въпроси се свеждат до това дали представянето на удостоверението по чл.119, ал.2, вр. ал.3 КМЧП за влизане в сила на решението, чието признаване се иска, е условие за редовност на исковата молба и може ли фактът на влизане в сила на чуждестранното решение да се установи и с други доказателства. Въпросите са

определящи за изхода на делото и по тях няма изрична практика на ВКС.

По поставения въпрос настоящият състав приема следното:

Съгласно чл.119, ал.2, вр. ал.3 КМЧП, към исковата молба по чл.118, ал.2 КМЧП за признаване на чуждестранно решение от българския съд следва да се представи препис от това решение, заверен от съда, който го е постановил, както и удостоверение от същия съд, което е влязло в сила. Тези документи следва да бъдат заверени от Министерство на външните работи на Република България.

Общите изисквания за редовност на исковата молба са установени в чл.127 ГПК. Съгласно чл.127, ал.2 ГПК, ищецът е длъжен да посочи доказателствата и конкретните обстоятелства, които ще установява с тях, както и да представи заедно с исковата си молба всички писмени доказателства. От текста на разпоредбата следва, че изискването се отнася за тези доказателства, които установяват твърденията на ищеца и ще бъдат преценявани от съда при произнасянето по съществуващото на правния спор, т.е. това са доказателства, които разкриват основателността на предявения иск. Изискването за представянето им с исковата молба не е условие за нейната редовност, тъй като съдът ще се произнесе и по искова молба, която не е придружена от такива писмени доказателства.

Съвсем различни са документите, които според чл.119, ал.2, вр.ал.3 КМЧП следва да бъдат приложени към исковата молба по чл.118, ал.2 КМЧП. Това не са документи, които доказват наличието на субективното материално право, което ищецът въвежда като предмет на предявения иск, а документи, които са предмет на самото

съдебно решение, което ще бъде произнесено. Без тези документи съдът няма предмет на делото, по който да се произнесе. Ето защо изискването за представянето им с исковата молба е условие за нейната редовност, за разлика от общото изискване по чл.127, ал.2 ГПК.

Чуждестранното решение, чието признаване се иска, задължително следва да се представи с исковата молба по чл.118, ал.2 КМЧП. Удостоверението за влизането му в сила е тясно свързано с това решение, затова законът изисква съвместното им представяне, при това със заверка от М.. Все пак удостоверението е спомагателен документ, затова в определени случаи той може да бъде заменен и от други доказателства, които установяват по несъмнен начин факта на влизане в сила на чуждестранното решение. Това изключение може да се приложи в случаите, при които, поради особеностите на чуждото законодателство, страната е затруднена да представи такова удостоверение. В съдебната практика има случаи, в които се приема, че влизането в сила на чуждестранното решение се установява с представяне на законодателството на чуждата държава - в този смисъл определение №8 от 05.01.2015г. по ч.гр.д.№6019/14г. на ВКС, III ГО. Тази практика следва да бъде споделена, но само като изключение, когато действително страната не може да представи удостоверението по чл.119, ал.2 КМЧП.

По съществуващото на частната жалба:

Ц. Л. В. е предявила срещу Столична община иск по чл.118, ал.2 КМЧП. Към исковата молба е представила заповед за смяна на имена, издадена от Висшия съд на К., окръг С. Д., със заверка „апостил” и заверка на Министерство на

външните работи. Това е и съдебният акт, чието признаване се иска по реда на КМЧП. Към исковата молба не е представено удостоверение по чл.119, ал.2 КМЧП, че въпросната заповед е влязла в сила. Такова удостоверение не е представено и след двукратно предоставена от съда възможност за отстраняване недостатъка на исковата молба. Това е дало основание на първоинстанционния съд да прекрати производството по делото, а на въззивния съд - да потвърди това прекратяване. Съдът не е предоставил на ищцата възможност да предостави данни за чуждото законодателство, от които би могло да се заключи, че заповедта за промяна на имената е влязла в сила. От данните по делото се вижда, че страната действително не може да представи удостоверението по чл.119, ал.2 КМЧП, затова с оглед изложеното по-горе, следва да и се предостави възможност да докаже чуждото право по въпроса за влизане в сила на заповедта за промяна на име. Разпоредбата на чл.43, ал.1 КМЧП не намира приложение в случая, тъй като представянето на удостоверението по чл.119, ал.2 КМЧП или заместващите го данни за чуждото законодателство са изцяло в тежест на ищеца, доколкото това са приложения към исковата молба, представляващи условие за нейната редовност. Представянето на възможност за установяване на чуждото право налага внасяне на делото в открито съдебно заседание на основание чл.278, ал.1 ГПК.

Водим от изложеното, Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение,
О П Р Е Д Е Л И :
 ДОПУСКА касационно обжалване на определение №2433/07.10.14г. по

ч.гр.д.№3593/14г. на Софийския апелативен съд.
 Делото да се докладва на председателя на първо гражданско отделение за насрочване в открито заседание.
 Определението не подлежи на обжалване.
ПРЕДСЕДАТЕЛ:
ЧЛЕНОВЕ:

РЕШЕНИЕ

№ 41

гр. София, 22.03.2013 година

В ИМЕТО НА НАРОДА

Върховният касационен съд на Република България, Второ гражданско отделение, в открито съдебно заседание на пети февруари през две хиляди и тринадесета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Стойчо Пейчев

ЧЛЕНОВЕ: Камелия Маринова

Веселка Марева

при участието на секретаря Зоя Якимова
 като изслуша докладваното от съдия Веселка Марева гр. д.№ 515 по описа за 2012 година и за да се произнесе взе предвид следното:

Производство по чл. 290 ГПК.

Обжалвано е решение № 36 от 02.03.2012г. на Смолянски окръжен съд по гр.д. № 301/2011г., с което е потвърдено решение № 78 от 25.03.2011г. на Смолянски районен съд по гр.д. №218/2010г. в частта относно допускането на делбата на недвижимите имоти, предмет на спора между

страните по делото, като същевременно е отменено решението в частта относно квотите на съделителите и са определени нови квоти, при които да се извърши делбата на съсобствените имоти - земеделски земи в землището на с. Стойките, общ. Смолян, описани в 28 пункта и дворно място с жилищна сграда и гараж в същото село. С решението са отменени на основание чл. 537, ал.2 ГПК констативни нотариални актове за собственост, издадени на Димитрина Димитрова Иванова, а именно: нотариален акт № 99, т.І, рег. № 1813, д.№ 95/2009г. на нотариус № 366 е отменен за разликата над 1/6 ид.ч. до 2/4 ид.ч., а нотариален акт № 90, т.ІІІ, рег.№ 6157, д.№ 460/2009г. на същия нотариус е отменен за разликата над 1/8 ид.ч. до 1/4 ид.ч. от описаните в тях имоти.

С определение № 530 от 26.10.2012г. настоящият състав на Върховния касационен съд е допуснал касационно обжалване на основание чл. 280, ал.1, т.2 ГПК по въпроса за приложимия закон относно действителността на завещание, съставено в чужбина, преди приемане на КМЧП и имащо за предмет недвижими имоти в страната.

Касационната жалба е подадена от Димитрина Димитрова Иванова от гр. Пловдив чрез пълномощника ѝ адв. Монева. Поддържа се, че решението е незаконосъобразно поради направения от съда неправилен извод за нищожност на завещанието на Апостол Кайков, съставено на 20.03.2000г. в щата Невада, САЩ. Според жалбоподателката при преценка валидността на завещанието съдът е следвало да приложи изискванията на закона по местосъставянето му, а не българското право.

Ответниците по жалбата Манол Ангелов Каров, Добринка Тодорова Кайкова,

Надежда Аврамова Игнатова, Аврам Пасков Аврамов и Тодор Аврамов Аврамов в писмения си отговор поддържат, че не са налице предпоставките за допускане на касационно обжалване по подадената жалба.

Ответникът Дамян Ангелов Каров не е взел становище.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение като разгледа жалбата в рамките на наведените основания, установи следното:

Производството е по иск за делба на земеделски земи и жилищен имот /дворно място със сгради/, останали в наследство от Манол Тодоров Кайков, починал 1961г. и Добра Манолова Кайкова, починала 1969г. Техни наследници са четирите им деца - Мария Карова, Ана /Стефана/ Чернева, Тодор Кайков и Апостол Кайков. Всички те също са починали и се заместват от наследниците си. Наследници на Мария Карова са съделителите Дамян Каров и Манол Каров. Наследник на Ана Чернева /посочвана в някои документи като Стефана Чернева/ по завещание е племенника ѝ Манол Каров. Наследници на Тодор Кайков са съделителите Добринка Кайкова и Величка Аврамова, като последната е починала в хода на делото и е заместена от наследниците си Аврам Аврамов, Надежда Аврамова и Тодор Аврамов. Наследник на Апостол Кайков по завещание е съпругата му Димитринка Димитрова Иванова-Кайкова - касатар в настоящето производство. Спорът е съсредоточен върху действителността на представеното нотариално завещание от 20.03.2000г., заверено от нотариус в Щат Невада, САЩ, с което Апостол Кайков е завещал на цялото си имущество на съпругата си Димитрина

Кайкова. Приета е почеркова експертиза, според която завещанието е подписано от завещателя Апостол Кайков.

Въззивният съд е приел на първо място, че относно действителността на завещанието следва да намери приложение българския закон понеже наследственото имущество включва недвижими имоти в Република България; отчел е, че към момента на откриване на наследството не са налице стълкновителни норми уреждащи приложимия закон и затова е намерил за приложим законът по местонахождението на недвижимите имоти. Преценявайки действителността на завещанието по изискванията на българското право съдът е установил, че то носи подписа на завещателя, но го е намерил за невалидно поради неспазване изискването на чл. 24, ал.2 ЗН за прочитане на завещанието от нотариуса в присъствието на свидетелите. При този извод съдът е приел, че Димитрина Кайкова не се легитимира като наследник на съпруга си по завещание и е определил дяловете в съсобствеността, изхождайки от правилата на наследяването по закон. Касационното обжалване е допуснато поради констатирано противоречиво разрешаване в практиката на въпроса за приложимия закон относно действителността на завещание съставено в чужбина, преди приемането на КМЧП и имащо за предмет недвижими имоти в страната. Решение № 498 от 24.08.2009г. по гр.д. № 1331/2008г. на I г.о. на ВКС разглежда завещание, съставено във Виена през 1983г. и приема, че към момента на съставяне на завещанието в българското право липсват стълкновителни норми, уреждащи приложимия закон, поради което е

приложимо общото правило, че за завещателната дееспособност и действителността на завещанието следва да намери приложение отечественият закон на българските граждани, независимо от мястото на съставяне на завещанието, както и че за сделки, свързани с недвижими имоти се прилага законът по местонахождението им. Поради това е приложен българския Закон за наследството. В същия смисъл са и мотивите в обжалваното пред настоящия състав решение.

Решение № 130 от 03.11.2011г. на Окръжен съд Търговище по гр.д. № 168/2011г. разрешава въпрос за приложимия закон досежно завещание, съставено през 2004г. в САЩ и относно формата на завещанието намира за приложими правилата на закона по местосъставянето, където е било гражданството и местожителството на завещателя.

За да даде отговор на въпроса за приложимия закон настоящият състав взе предвид следното: До приемането на Кодекса на международното частно право през 2005г. в българското законодателство липсва нормативна уредба на наследствените отношения с международен елемент. Въпросите относно приложимия закон за формата на завещанието се решават в международното частно право при спазването на един основен принцип - *favor testamenti*. Този принцип има характер на обичайна норма на международното частно право е намерил израз в Хагската конвенция за стълкновенията на закони в материята относно формата на завещателните разпореждания от 1961г. Конвенцията представлява уеднаквен закон за МЧП и на практика се прилага и от държави, които не са страни по нея /като България/. Съгласно чл.1 от

Конвенцията за завещателното разпореждане е действително по отношение на формата, ако отговаря на закона: 1/ по мястото, където е съставено *lex loci actus*; 2/ по гражданството на завещателя към момента на съставяне на завещанието или към момента на смъртта му *lex patriae*; 3/ по местожителството на завещателя към момента на извършване на завещанието или на смъртта му *lex domicilii*; 4/ по местонахождението на недвижимия имот, включен в завещанието *lex rei sitae*. Посочените правила не са изрично уредени в българското законодателство до приемане на КМЧП, но те имат характер на правен обичай и са приемани както в правната теория /виж Тодор Тодоров „Международни семейни и наследствени отношения“, Университетско издателство, 1994г., стр.331 и сл./, така и в съдебната практика. Тяхното прилагане отговаря на тенденциите на съвременния динамичен живот и на развитието на международното частно право в останалите европейски държави. Красноречив израз на приемането на тези правила е фактът, че при кодифицирането на материята те са възприети от българския законодател като законови разпоредби - чл. 90, ал.2 КМЧП.

В обобщение следва да се приеме, че завещание, съставено в чужбина, преди приемането на КМЧП, е действително по форма, ако отговаря на изискванията на някой от посочените закони: законът по местосъставянето на завещанието, отечествения закон на завещателя, законът по обичайното местопребиваване/местожителство/ на завещателя или законът по местонахождението на недвижимия имот.

По касационната жалба.

В съответствие с гореизложеното по-горе обжалваното решение се явява постановено при неправилно приложение на материалния закон. Съдът е приел, от една страна, че за нищожността на завещанието следва да следи служебно, въпреки липса на наведен довод за това от ответниците в срока по чл. 131 ГПК. От друга страна, съдът е счел, че за да е действително завещанието следва да отговаря на правилата на чл. 24 ЗН, т.е., че единствено приложим е българския закон, изхождайки от местонахождението на недвижимите имоти, предмет на делбата. По делото не се спори, че Апостол Кайков е имал постоянно местопребиваване в САЩ, а по твърдение на ищцата е имал и американско гражданство. С оглед на това и тъй като очевидно завещанието е съставено по ред и форма, установени в щата Невада, САЩ, то същото следва да се приеме за действително според закона по местосъставянето му и по обичайното местопребиваване на завещателя. В случая не е необходимо изследване на правилата за завещанията на чуждото право, тъй като ответниците не са оспорили действителността на завещанието от гледна точка на неговата форма. Заявено е било оспорване единствено на подписа на завещателя и в тази насока е приета тройна графологична експертиза, която потвърждава, че завещанието е подписано от Апостол Кайков. Наведените едва във въззивната жалба доводи за нарушение на изискванията за форма по Закона за наследството, са преклудирани - чл. 133 ГПК.

Поради това следва да се допусне делбата като квотите на съделителите се определят при зачитане направеното

от Апостол Кайков завещание в полза на съпругата му Димитрина Иванова-Кайкова. Тя наследява изцяло притежавания от него дял $\frac{1}{4}$ ид.ч. от земеделските земи и $\frac{2}{6}$ ид.ч. от жилищния имот в с. Стойките - такава е неговата квота посочена в нотариалния акт за собственост на този имот. Обжалваното решение следва да се отмени в частта, с която са определени квотите, при които да се извърши делбата и да се постанови друго за определяне на дялове както следва: Досежно 28-те земеделски недвижими имота квотите са: $\frac{6}{24}$ ид.ч. за Димитрина Иванова-Кайкова, $\frac{3}{24}$ ид.ч. за Дамян Каров, $\frac{9}{24}$ ид.ч. за Манол Кайков, $\frac{3}{24}$ ид.ч. за Добринка Кайкова, $\frac{1}{24}$ ид.ч. за Надежда Игнатова, $\frac{1}{24}$ ид.ч. за Аврам Аврамов и $\frac{1}{24}$ ид.ч. за Тодор Аврамов. Досежно жилищния имот в с. Стойките квотите са: $\frac{6}{18}$ ид.ч. за Димитрина Иванова-Кайкова, $\frac{3}{18}$ ид.ч. за Дамян Каров, $\frac{3}{18}$ ид.ч. за Манол Кайков, $\frac{3}{18}$ ид.ч. за Добринка Кайкова и по $\frac{1}{18}$ ид.ч. за Надежда Игнатова, Аврам Аврамов и Тодор Аврамов.

На отмяна подлежи решението и в частта, с която са отменени на основание чл. 537, ал.2 ГПК констативните нотариални актове, издадени на Димитрина Иванова-Кайкова.

Водим от горното и на основание чл. 293, ал.2 ГПК, Върховният касационен съд, състав на II г.о.

Р Е Ш И:

ОТМЕНЯ въззивно решение № 36 от 02.03.2012г. на Смолянски окръжен съд по гр.д. № 301/2011г. в частта му, с която са определени квотите на съделителите досежно допуснатите до делба имоти и в частта му, с която на основание чл. 537, ал.2 ГПК са отменени

нотариален акт № 99, т.I, рег. № 1813, д.№ 95/2009г. на нотариус № 366 и нотариален акт № 90, т.III, рег.№ 6157, д.№ 460/2009г. на същия нотариус досежно притежавания от Димитрина Димитрова Иванова дял в съсобствеността и вместо него постановява:

ОПРЕДЕЛЯ квотите, при които да се извърши делбата на 28 броя земеделски имоти, находящи се в землището на с. Стойките, община Смолян, подробно описани в решението, както следва: за ДИМИТРИНА ДИМИТРОВА ИВАНОВА-КАЙКОВА - $\frac{6}{24}$ ид.ч., за ДАМЯН АНГЕЛОВ КАРОВ - $\frac{3}{24}$ ид.ч., за МАНОЛ АНГЕЛОВ КАЙКОВ - $\frac{9}{24}$ ид.ч., за ДОБРИНКА ТОДОРОВА КАЙКОВА - $\frac{3}{24}$ ид.ч., за НАДЕЖДА АВРАМОВА ИГНАТОВА - $\frac{1}{24}$ ид.ч., за АВРАМ ПАСКОВ АВРАМОВ - $\frac{1}{24}$ ид.ч. и за ТОДОР АВРАМОВ АВРАМОВ - $\frac{1}{24}$ ид.ч.

ОПРЕДЕЛЯ квотите, при които да се извърши делбата на поземлен имот с идентификатор 69345.102.4 по кадастралната карта на с. Стойките, с площ 438 кв.м., заедно с построените в него двуетажна жилищна сграда и гараж, подробно описани в решението, както следва: за ДИМИТРИНА ДИМИТРОВА ИВАНОВА-КАЙКОВА - $\frac{6}{18}$ ид.ч., за ДАМЯН АНГЕЛОВ КАРОВ - $\frac{3}{18}$ ид.ч., за МАНОЛ АНГЕЛОВ КАЙКОВ - $\frac{3}{18}$ ид.ч., за ДОБРИНКА ТОДОРОВА КАЙКОВА - $\frac{3}{18}$ ид.ч., за НАДЕЖДА АВРАМОВА ИГНАТОВА - $\frac{1}{18}$ ид.ч., за АВРАМ ПАСКОВ АВРАМОВ - $\frac{1}{18}$ ид.ч. и за ТОДОР АВРАМОВ АВРАМОВ - $\frac{1}{18}$ ид.ч.

Решението е окончателно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ: